

§ 14.

Lades till handlingarne.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 10 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Lördagen den 18 Mars 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades fyra protokollsutdrag för den 15 och protokollet för den 6 dennes.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr Statsrådet Berg anmält sig nu skola på Kongl. Maj:ts nådiga befallning till Kammaren aflemna åtskilliga Kongl. propositioner, framträdde Herr Statsrådet och öfverlemnade till Herr Grefven och Talmannen följande Kongl. Maj:ts nådiga propositioner till Riksdagen, nemligen:

1:o angående Postverkets utgiftsstater för år 1872;

2:o angående upplåtande af mark från Carlbergs och Haga kungsgårdar till utvidgning af Nya kyrkogården utanför Stockholm;

3:o angående försäljning af en Göteborgs hospital tillhörig qvarnlägenhet i Forss ström af Ahle härad och Elfsborgs län;

4:o med förslag till förordning angående fattigvården;

5:o angående understöd af allmänna fattigvårdsmedel åt arbetsföre svenske medborgare, hvilka i nödställd belägenhet aflemnas å svensk gränsort.

Härefter blefvo de Kongl. propositionerna föredragna och bordlagda, hvarvid, i afseende å den Kongl. propositionen om fattigvården, följande yttrande afgafs utaf

Herr von Koch: Jemte det jag instämmer i begäran om bordläggning af den Kongl. propositionen, får jag förklara, att jag för öfrigt visserligen icke skulle vilja bidraga att en enda dag eller timme fördröja handläggningen af detta viktiga ärende, som nu slutligen kommit till Riksdagens pröfning. Jag begagnar tillfället att uttala min tacksamhet till den Konungens rådgifvare, som kontrasignerat denna författning, att, ehuru han endast en så kort tid beklädt denna plats, vi redan fått emottaga detta förslag. Då detsamma emellertid nu inkommit så sent under riksdagen, och om det skulle komma till Lag-Utskottet, som förut redan är belastadt med särdeles viktiga arbeten, såsom Kongl. Maj:ts propositioner om lappväsendet och om sparbanksväsendet, den länge väntade lösningen af frågorna angående gift qvinnas rätt öfver sin egendom, samt rörande domstolsorganisationen m. m., så är det knappast möjligt, att Lag-Utskottet skall hinna egna tillräcklig tid och behöflig omsorg åt fattigvårdsfrågan, hvarföre jag, till undvikande af än vidare uppskof med ärendets slutliga pröfning, vågar föreslå, att ett *särskildt Utskott* måtte tillsättas för denna frågas behandling. Jag tror, att inom båda Kamrarne finnas odisponerade krafter härför. Det är af största vikt, att ärenden af så ömtålig beskaffenhet som denna fråga behandlas af personer, som särskildt satt sig in i densamma.

Friherre Raab, Adam, begärde detta förslag på bordet.

Upplästes ett af Friherre Gyllenkrook ingifvet memorial af följande lydelse:

Härmedelst får jag vördsamt anhålla om trenne veckors permission ifrån riksdagsöromälen, räknadt ifrån den 20 dennes.

Denna anhållan bifölls.

Upplästes tre protokoll af följande lydelse:

År 1871 den 16 Mars sammanträdde Kamrarnes valmän, för att, jemlikt 71 och 73 §§ Riksdags-ordningen utse Riksdagens Fullmäktige uti Riksbanken jemte suppleanter för dem; och befunnos, efter valförrättningarnes slut, hafva blifvit utsedde till

Ordförande:

Herr Fähræus, Olof Immanuel, f. d. Statsråd . . . med 46 röster.

Öfrige Fullmäktige:

Friherre Skogman, Carl Johan Alfred, Kapten på Kongl. Maj:ts Flottas indragningsstat	med 48 röster,
Grefve Lewenhaupt, Carl Magnus Casimir, Kapten	” 48 ”
Herr Lindroth, C. A., Grosshandlande	” 48 ”
” Ifvarsson, Carl, i Wärestorp, Hemmansegare	” 48 ”
” Dufwa, Alfred Wilhelm, vice Häradshöfding	” 43 ”
” von Stockenström, Carl Reinhold Polhem, Bruks-egare	” 24 ”
den sistnämnde efter lottning med Friherre af Ugglas, Gustaf, f. d. Statsråd, som jemväl erhållit 24 röster.	

Suppleanter:

Herr Levertin, C. O., Grosshandlande	med 47 röster,
” Rosenberg, G. M., Grosshandlande	” 47 ”
” Svanberg, C. Th., Spegelfabrikör	” 24 ”
sedan dels en valsedel förklarats ogiltig, dels lottning anstälts emellan dem, som erhållit 47 röster, för bestämmande af den ordning, i hvilken de skulle såsom suppleanter inträda.	

*Fr. Piper.**Eric af Klint.**John Ericson.**Ivar Lyttkens.*

Ar 1871 den 16 Mars sammanträdde Kamrarnes Valmän, för att, jemlikt 71 och 73 §§ Riksdags-ordningen, utse Riksdagens Fullmäktige uti Riksgälds-kontoret jemte suppleanter för dem; och befunnos, efter valförrättningarnes slut, hafva blifvit utsedde till

Ordförande:

Grefve Hamilton, Henning, f. d. Statsråd	med 48 röster.
--	----------------

Öfrige Fullmäktige:

Herr Hierta, Carl Gustaf, Kapten	med 48 röster,
Friherre Fock, Alfred Henrik Edvard, Expeditions-sekreterare	” 48 ”
Herr Warburg, Samuel, Grosshandlande	” 48 ”
” Berger, Anders Alexander, Bruksegare	” 48 ”
” Holmgren, Hjalmar, Professor	” 48 ”
” Kinmanson, Carl Leonard, Kammarrättsråd	” 24 ”
den sistnämnde efter lottning med Herr von Ehrenheim, Pehr Jakob, f. d. Statsråd, som jemväl erhållit 24 röster.	

Suppleanter:

Herr Klingentjerna, Erik Gustaf, Öfverstelöjtnant	med 48 röster,
” Gripensvärd, Jakob Olof, Auditor	” 48 ”

Herr Rooth, Gustaf, Grosshandlande med 48 röster,
sedan ordningen dem emellan blifvit genom lottning bestämd.

Fr. Piper.

Eric af Klint.

John Ericsson.

Ivar Lyttkens.

År 1871 den 16 Mars sammanträdde Kamrarnes Valmän, för att utse tre styrelse-ledamöter jemte tre suppleanter vid hvarterdera af lånekontoren i Göteborg, Malmö och Wisby; och befunnos, efter valförrättningarnes slut, hafva blifvit utsedde:

vid låne-kontoret i Göteborg.

Styrelse-ledamöter:

Herr Mörner, Carl Otto Stellan, Öfverstelöjtnant med 47 röster,
” Grén, J. Olof, Grosshandlande ” 47 ”
” Arvidson, Christian, Grosshandlande ” 44 ”
sedan en valsedel förklarats ogiltig.

Suppleanter:

Herr Delbanco, Edvard, Fabriksidkare med 46 röster,
” Svall, Joh. Ad., Handlande ” 45 ”
” Lewgren, And. Wilh., Grosshandlande ” 45 ”
sedan dels två valsedlar förklarats ogiltiga, dels lottning anstälts emellan dem, som erhållit 45 röster, för bestämmande af den ordning, i hvilken de skulle såsom suppleanter ingå.

vid låne-kontoret i Malmö.

Styrelse-ledamöter:

Friherre Bennet, Wilhelm, f. d. Öfverste med 47 röster,
Herr Bager, Johan Petter, Handlande ” 47 ”
” Kiellander, Ludvig, Ryttmästare ” 47 ”
sedan en valsedel förklarats ogiltig.

Suppleanter:

Herr Hedman, Gabriel, Handlande ” 46 ”
” Frick, Rudolf, Rådman ” 44 ”
” Persson, Anders, i Burlöf, f. d. Riksdagsfullmäktig ” 42 ”
sedan en valsedel förklarats ogiltig.

vid låne-kontoret i Wisby.

Styrelse-ledamöter:

Herr Cramér, Rudolf, Konsul med 46 röster,
” Bergman, Carl Johan, Lektor ” 46 ”
” Kolmodin, Gustaf, Landtbrukare ” 46 ”
sedan två sedlar förklarats ogiltiga.

Suppleanter:

Herr Söderberg, Daniel, Theologie Doktor	med 46 röster
„ Stenberg, Carl, Konsul	„ 44 „
„ Kolmodin, C. J., Handlande	„ 42 „

sedan en valsedel förklarats ogiltig.

*Fr. Piper.**Eric af Klint.**John Ericson.**Ivar Lyttkens.*

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att dessa protokoll skulle läggas till handlingarne samt Riksdagens Kansli-deputerade underrättas om deras innehåll, med anmodan att låta uppsätta och till Kamrarne ingifva förslag till så väl förordnanden för de valde som ock underdåniga skrivelser till Kongl. Maj:t angående valen af Fullmäktige i Riksbanken och Riksgälds-kontoret; hvilket bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 11 och 13 dennes bordlagda Memorial N:o 28, i anledning af erhållna återremisser å 2:dra och 20:de punkterna af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 13 a.

1:sta punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Efter den utgång, som en likartad fråga på åttonde hufvudtiteln i denna Kammare erhållit, är det visserligen icke skäl att spilla många ord på den nu ifrågasvarande. Jag tillåter mig dock att, till bestyrkande af hvad jag då nämnde, hänvisa till reglementet för Riksgälds-kontoret, hvaraf synes, att vid 1862—1863 årens riksdag beviljades ett förslagsanslag "till ersättande af de förluster, indelnings- och ränteinnehafvare genom mjöl- och sågqvarnräntans upphörande komme att vidkännas". Med stöd af denna föreskrift har under de nio år, som sedan dess förflutit, ersättningarne utgått och liqvider verkstälts. Jag kan icke tro, att den invändning, som blifvit gjord, att man icke skulle kunna göra detta äfven hädanefter, har någon giltig grund, då man har nio års erfarenhet på motsatsen. Stats-Utskottet har såsom stöd för sin hemställan hänvisat på, att större delen af de räntor, för hvilka här skall utgå ersättning, utgöras af rusthållsräntor, det vill säga äro af samma beskaffenhet som augmentsräntan till rusthållsstammen; men långt ifrån att jag kan finna häri något skäl till ett undantag, tror jag att häri ligger ett skäl för motsatsen, och att det vore rättast att låta dessa räntor förblifva i samma ställning som andra augmentsräntor. Jag vill ingalunda yrka, att Kammaren skulle vara inkonsequent, men jag vill dock nedlägga min reservation till protokollet.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Stats-Utskottets hem-

ställan i 2:dra punkten af Utlåtandet N:o 13 a; och blef denna proposition med ja besvarad.

2:dra punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Efter den utgång, som denna fråga fick i Andra Kammaren, var det icke att vänta annan följd af återremissen än den hemställan, hvarmed Stats-Utskottet nu framkommit. Till följd häraf har Kammaren gått miste om den utredning af förhållandena, som med återremissen åsyftades. Det kan icke tillkomma mig att åstadkomma en sådan utredning, och jag är icke heller i tillfälle dertill. Emellertid får jag upplysa, att, sedan den Kongl. propositionen afgafs, och hvori Kongl. Maj:t nedsatt anslaget, som förut var beräknadt till 1,300,000 R:dr, till 1,000,000 R:dr, har ett förnyadt förslag till kasern-etablissemang för Svea artilleriregemente blifvit uppgjort, enligt hvilket kostnaden uppgår till 1,057,000 R:dr. Härefter är dock inberäknad kostnaden för vattenledning till etablissemangtet på den plats, der det blifvit ifrågasatt att förläggas; och jag har äfven vid genomseende af kostnadsförslaget trots mig finna, att en stor del af deri upptagna poster sannolikt vid en blifvande entreprenad skulle komma att till icke ringa belopp nedgå; så är t. ex. mursten upptagen icke så få Riksdaler högre än hvad den på sednare tider gällt här i staden, och kostnaden för sjelfva murningen är beräknad 33 $\frac{1}{2}$ procent högre än hvad i allmänhet för dylikt arbete betalas. Det är derföre temligen sannolikt, att kostnaderna skulle komma att nedgå, så att man icke behöfde befara att den af Kongl. Maj:t föreslagna summan, 1,000,000 R:dr, komme att öfverskridas. Huruvida den kan stanna derunder, tillåter jag mig icke att yttra mig om. Jag har visserligen i samtal med en och annan i sådana saker erfaren person hört, att möjligen ytterligare inskränkningar skulle kunna göras, utan skada för sjelfva etablissemangtets ändamålsenlighet, men då förslaget icke ännu varit underkastadt Kongl. Maj:ts pröfning, nämner jag detta endast såsom bevis på att redan nu står saken på den punkt, att man har ett förslag, som innebär trygghet derom, att etablissemangtet kan uppföras för det i den Kongl. propositionen upptagna belopp. Nu kunde visserligen tyckas, att redan denna summa icke är så obetydlig. Jag tillåter mig dock i detta hänseende göra en liten jmförelse. Här är nu fråga om en trupp på 1,200 man med hästar, och som behöfver förrådsrum för kanoner och annan vidlyftig materiel; och dessa 1,200 man med fullständig utredning skulle erhålla ett kasern-etablissemang för 1,000,000 R:dr. Hade det varit fråga om att anskaffa fängelse för ett motsvarande antal straffångar, beräknar man i allmänhet, att ett sådant kostar ett tusen riksdaler för hvarje fånge, som der skall inrymmas, och således hade kostnaden då uppgått till 1,200,000 R:dr. Det vill väl synas, att om man på landets försvar, för att sätta en af de viktigaste delarne deraf i fullgodt skick, gör en utgift, som den ifrågavarande, detta vore af större gagn för det allmänna än månget annat dyrbart etablissemang. Detta vare sagdt blott för att visa, att man icke behöfver så särdeles förskräckas för summan, som här är

ifråga. Behovvet af ifrågavarande etablissement, säger Utskottet sjelft, är redan för längesedan af representationen erkänt. Det torde då icke vidare behöfva i den delen något sägas. Men Utskottet har ansett ett uppskof med denna utgift icke vara af så särdeles stor betydelse; och det är just i denna punkt jag skiljer mig från Utskottet. På grund af den sednare tidens erfarenhet är det nogsamnt bekant, hvilken stor rol artilleriet spelar ifråga om ett lands försvar. Det är också obestriddigt, att för detta vapen erfordras den största intelligens hos såväl trupp som befäl. Om man nu ställer så till, att icke andra än de, som icke kunna erhålla anställning vid något annat regemente, men vilja lefva, utan att behöfva begå brott, rekrytera lederna vid det i hufvudstaden förlagda artilleriregemente, då tror jag att man begått ett stort misstag. Sverige är icke det enda land, der detta vapen under en lång följd af år icke blifvit så framhållet, som dess vikt kräft. Då nu regeringen emellertid fäst uppmärksamheten å detta behof och påkallat representationens medverkan, vill det synas mig, att representationen å sin sida skulle illa motsvara det viktiga uppdrag den fått, om den skulle till en aflägsen framtid vilja uppskjuta detta behofs afhjelpande. Vi veta ännu icke hvad utgång det framlagda förslaget till försvarsväsendets ordnande kan komma att få; men om det icke vidare skulle blifva fråga om att lega denna trupp, utan att utvälja dem som skola ingå i densamma, huru skulle väl någon då vilja ålägga en del af Sveriges ungdom att för längre eller kortare tid inträda i dessa kaserner som nu finnas. Jag tror icke, att representationen skulle vilja detta. Att nu undanskjuta denna frågas afgörande, synes mig hafva nog mycket tycke af, att vi ännu lefde i förhoppning om den eviga freden; men det ser snarare ut som vi hade att befara motsatsen. Jag för min del får därför anhålla, att, med afslag å Utskottets framställning, Kammaren behagade besluta, "att Riksdagen, som erkänner behovvet af ett kasein-etablissement för Svea artilleriregemente, men nu icke är i tillfälle att pröfva huruvida hela det af Kongl. Maj:t åskade anslag af 1,000,000 R:dr är dertill oundgängligen erforderligt, anvisar för år 1872 till påbörjande af ifrågavarande etablissement ett belopp af 100,000 R:dr, med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes dels taga i förnyadt öfvervägande frågan om lämpligheten af den plats, som för etablissementet nu är afsedd, dels ock sedan plan för detsamma, med iakttagande af all den sparsamhet och enkelhet i anordningarne, som med ernående af det afsedda ändamålet är förenlig, blifvit slutligen uppgjord och granskad, till Riksdagen ånyo göra framställning om anvisande af de medel, som för etablissementets fullbordande blifva af nöden, med uppgift tillika å de tider, då desamma behöfva vara tillgängliga." Jag tager mig nemligen friheten ifrågasätta, att frågan om platsen för etablissementet skulle underkastas en förnyad pröfning. Redan vid förra tillfället, då detta ämne afhandlades, uppgaf jag orsaken dertill vara den, att jag ansåg det vara af vikt att kunna undgå kostnaden för en vattenledning, som icke allenast är kostsam att anlägga, utan medför årliga utgifter för konsumeradt vatten. Genom etablissementets förläggande på en plats i granskapet af vatten, tror jag dessutom, att man skulle betydligt underlätta de stora leve-

ranser af artiklar, som för truppen och isynnerhet för hästarne äro behöfliga. Vidare har jag icke ifrågasatt något anslag för detta år, utan först för år 1872. Jag har gjort detta, därför att jag tror det vara ändamålsenligt, att Riksdagen, så vidt möjligt är, undviker att genom anslag för det löpande året rubba en redan uppgjord statsreglering. Men just i denna omständighet ligger också ett skäl för mig att anhålla, att anslag nu måtte anvisas för år 1872, ty derest det samma nu icke skulle beviljas, så är det högst sannolikt, att vi vid nästa riksdag hafva att vänta en framställning derom från Regeringen, och dermed skulle ej vara någon annan fördel, än att en rubbing då skulle göras i den för det året uppgjorda statsregleringen.

Grefve Hamilton, Henning: Då Stats-Utskottets Utlåtande i denna fråga förra gången föredrogs, hade jag helst önskat, att man oförändradt bifailit Kongl. Maj:ts proposition; men då icke någon utsigt, att den skulle vinna framgång, var för handen, och jag i likhet med den siste ärade talaren ansåg, att det vore väl, om Riksdagen icke under det löpande året rubbade den en gång fastställda statsregleringen, föreslog jag, att den summa, som den siste talaren i sitt förslag nu uppställt, skulle af Riksdagen för år 1872 beviljas. Jag förenade mig dock slutligen i hans anhållan om återremiss, i förhoppning att Stats-Utskottet skulle kunna åstadkomma en närmare utredning i ämnet, hvarpå Kammaren sedermera skulle kunna grunda sitt beslut. Nu har emellertid Stats-Utskottet förklarat sig oförmöget att göra en sådan utredning, men då jag tror, att hvad Grefve Mörner nu yttrat motsvarar hvad i det afseendet kan behövas, för att man med godt samvete må kunna bifalla hans förslag, tager jag mig friheten att instämma deri.

Frih. af Ugglas: Det kan icke vara för Kammaren angenämt att höra samma skäl upprepas för samma sak; och jag ber därför att få instämma i Grefve Mörners förslag, till förmån hvarför jag yttrade mig redan förra gången, då denna fråga förevar. Jag vill endast till de skäl, som blifvit af föregående talare anförda, lägga den erinran, att det förslag, som nu är af Kongl. Maj:t framställt grundar sig på Rikets Ständers egen begäran i detta afseende, och det förefaller åtminstone mig att det då är svårt att afslå denna proposition. Äfven ber jag att få tillägga, att om Riksdagen skulle för år 1872 anslå 100,000 R:dr, så tror jag, att detta icke kan i någon mån inverka på eller rubba den statsreglering, som Stats-Utskottet tänkt sig, ty större belopp än dessa 100,000 R:dr äro i följd af Riksdagens beslut på andra håll afprutade utaf hvad Stats-Utskottet föreslagit. Jag anhåller därför om bifall till Grefve Mörners förslag.

Herr von Geijer: Äfven jag ber att få instämma i Grefve Mörners förslag. Till de många skäl, som blifvit anförda för behöfvet af en kasern för Svea artilleriregemente, får jag endast tillägga, att, på sätt Kongl. Maj:t i sin proposition omtalat, det är omöjligt att

Riksd. Prot. 1871. 1 Afd. 1 Band.

genomföra löneregleringen med passevolansens afskaffande vid Svea artilleriregemente, så länge detsamma icke är försedt med ett fullständigt kasernetablissemment.

Herr Statsrådet Abelin: Jag kan ej annat än med största tillfredsställelse erfara, att så varma sympatier blifvit uttalade i denna Kammare för upprättande af ett kasernetablissemment för Svea artilleriregemente. Efter den utredning frågan vid föregående tillfällen fått och äfven nu under denna diskussion erhållit, kan jag egentligen ej hafva något att tillägga.

Ehuruväl det kan synas öfverflödigt att i denna Kammare framhålla vigten och nödvändigheten af detta kasernetablissemment, tillåter jag mig att såsom min åsigt i ämnet uttala, att det här gäller ej allenast att bereda åt den nuvarande styrkan af Svea artilleriregemente en lämplig bostad, hvaraf den nu är i saknad, utan äfven att underlätta möjliggörandet af regementets organisation på det sätt, som blifvit föreslaget. Det gäller dessutom att bereda en ändamålsenlig anordning af regementets ekonomi och en omsorgsfull vård af dess dyrbara materiel samt möjliggöra den undervisning både i praktiskt och theoretiskt hänseende, hvilken nu i följd af brist på passande undervisningslokaler, gymnastik- och exercishus måste i viss mån åsidosättas; och det gäller äfven att genom de flera tillfällen, som efter fyllandet af dessa behof skulle erbjudas till en närmare förening mellan befäl och trupp, — en förening hvaruppå de disciplinära förhållandena inom ett regemente äro så väsendtligen beroende — stödja och upprätthålla den moraliska andan inom regementet och gifva lyftning åt det hela; och det gäller slutligen att genom etablissemmentets förläggning till en därför lämplig plats, kunna i händelse af behof åstadkomma en hastig och samtidig fältutrustning af batterierna, hvilket nu är omöjligt.

Af dessa skäl tillåter jag mig lägga Kammaren på hjertat vigten af att göra hvad som göras kan, för att så snart som möjligt afhjelpa ett sedan 30 år af representationen känt och erkänt oafvisligt behof.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade af Grefve Mörner blifvit framställt det yrkande, att Kammaren, med afslag å Stats-Utskottets hemställan i 20:de punkten af Utlåtandet N:o 13 a, skulle fatta ett så lydande beslut:

Att Riksdagen, som erkänner behofvet af ett kasernetablissemment för Svea artilleriregemente, men nu icke är i tillfälle att pröfva huruvida hela det af Kongl. Maj:t äskade anslag af 1,000,000 R:dr är dertill oundgängligen erforderligt, anvisar för år 1872 till påbörjande af ifrågavarande etablissemment ett belopp af 100,000 R:dr, med underdånig anhållan att Kongl. Maj:t täcktes dels taga i förnyadt öfvervägande frågan om lämpligheten af den plats, som för etablissemmentet nu är afsedd, dels ock, sedan plan för detsamma, med iakttagande af all den sparsamhet och enkelhet i anordningarne som

med ernående af det afsedda ändamålet är förenlig, blifvit slutligen uppgjord och granskad, till Riksdagen ånyo göra framställning om anvisande af de medel, som för etablissemmentets fullbordande blifva af nöden, med uppgift tillika å de tider då desamma behöfva vara tillgängliga.

Härefter gjordes först proposition på bifall till 20:de punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 13 a, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på afslag å samma punkt och antagande af Grefve Mörners ofvanberörda förslag, hvilken proposition med ja besvarades.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 11 och 13 dennes bordlagda Utlåtande N:o 29, angående ersättning för sådana af Statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, för hvilka statsanslag ej blifvit beviljade.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Banko-Utskottets den 8 och 9 dennes bordlagda Betänkande N:o 8, angående 4:de artikeln i Bankoreglementet.

1:sta punkten.

Bifölls.

2:dra punkten.

Herr Wallenberg: Först ber jag att få med lätt hand beröra Banko-Utskottets sätt att uttrycka sig i motiveringen. Der talas nemligen om, att det är "omöjligt att uppfylla det svåra åliggande, som är pålagdt denna institution, att bevара stadga i landets penningeväsende" och om "kraftiga medel att utöfva inflytande på den stora sedelmassan". Detta syftar naturligtvis på den gamla kända frasen, att *Riksbanken skall upprätthålla myntvärdet*, hvilket är och blir ingenting annat än en frås. Myntverket skall prägla lagenligt mynt och derigenom upprätthålla myntvärdet. Riksbanken skall utan omsvep med mynt invexla sina banksedlar, hvarigenom dessas kredit upprätthålles. Och man bör i alla händelser så litet som möjligt, när man talar om en bank, antyda att det är svårt för en sådan institution att infria sina egna förbindelser efter deras lydelse.

I afseende å det förslag, Utskottet gjort i den nu föredragna andra punkten, att utesiuta de ord, som nu finnas intagna i 51 § 1 mom. om utlåningsräntan, nemligen: "dock under vilkor att räntan hålles lika vid samtliga diskont- och låne-kontoren", bekänner jag, att jag ej inser hvarföre en sådan uteslutning skulle ega rum. Jag tror, att om banken skall gå till väga som en nationalbank, så ingår

bland föremålen för dess sträfvanden att se till, att ej *räntan* någonstädes, der banken har kontor, oskäligt förhöjes, utan att den hålles så låg och jemn på de olika orterna som möjligt. För alla andra stora bankinstitutioner är det föreskrifvet — såsom det hittills har varit³ det hos oss — att räntefoten ej får hållas *olika* vid bankens särskilda kontor. Frankrikes bank har 59 afdelningskontor och vid alla hålles utlåningsräntan lika. Den banken erlägger ingen inlåningsränta, således åtnjuta alla i det afseendet lika rätt.

Nu föreställer jag mig, att man kommer att erinra om, att vid förra riksdagen fattades beslut att inlåningsräntan skulle få hållas *olika*. Men äfven om det anses ändamålsenligt — hvilket jag för min del bestrider — att inlåningsränta får sättas olika vid de särskilda lånekontoren eller för olika räkningshafvare, så kan sådant ursäktas dermed, att tillgången på ledigt penningekapital, som söker den tillfälliga placeringen i en bank, kan vara på olika ställen, der banken har kontor, mycket olika.

Helt och hållet annorlunda är förhållandet med *utlåningsräntan*. Heldre än att vid något af Riksbankens lånekontor höja densamma, böra Fullmäktige sända af bankens utlåningsfonder till den ort, der penningetillgången visar sig knappare. Dertill äro Fullmäktige enligt Bankoreglementet berättigade. Riksbankens utlåningsränta bör på lika säkerheter vara en och densamma vid alla kontoren samt höjas och sänkas liktidigt öfverallt.

Jag ber derföre att få anhålla, att 51 § 1 mom. måtte få bibehållas vid sin nuvarande lydelse, hvarigenom man vet hvilken bankens utlåningsränta är.

Herr Ekman, Johan Jacob: Det förslag, Utskottet har framställt, afser endast att tillämpa en åsigt, som inom Representationen allt mera gjort sig gällande, den nemligen att man ej genom alltför begränsade reglementariska föreskrifter skall binda händerna på Bankofullmäktige, utan sätta dem så mycket som möjligt i tillfälle att handla efter omständigheterna till bankens verkliga fördel. Emellertid har detta förslag ej tillkommit i den afsigt att bankens Fullmäktige skulle af en sådan frihet begagna sig på det sätt, att den för den dagliga rörelsen bestämde olika räntefot vid de särskilda lånekontoren för samma klass af säkerheter. Förslaget afser endast att sätta Fullmäktige i stånd att, då tillfällen till mera betydande transaktioner erbjuda sig vid något visst lånekontor, träffa särskildt aftal. Om Riksdagen skulle godkänna nästa punkt, hafva derigenom Fullmäktige fått rätt att i större mån än hittills göra bankens medel fruktbarande. Men om nu föredragna moment af Bankoreglementet skulle kvarstå oförändradt, som af förste talaren föreslagits, blir det för Fullmäktige omöjligt att vid en sådan större utlåning eller diskontering träffa särskild öfverenskommelse om någon nedsättning i räntan eller diskontot, hvilket måhända vore nödvändigt för att transaktionen skulle gå i verkställighet.

Jag får vördsamt anhålla om bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Wallenberg: Angående den siste talarens antydan, att detta förslag skulle afse att sätta Fullmäktige i tillfälle att göra räntans höjd beroende på graden af de säkerheter, som för lån erbjudas, ber jag att genom paragrafens uppläsande i dess helhet få fasta Kammararens uppmärksamhet derpå, att det är redan bestämdt om denna sak, och att Bankofullmäktige hafva rätt att för olika säkerheter bestämma olika ränta. Paragrafen innehåller: "Räntan vid diskontering och utlåning från handels- och närings-diskontfonden bestämmes af Fullmäktige och skall rätta sig efter såväl penningställningen som betalningstiden och *de säkerheter*, hvilka erbjudas".

Frågan gäller nu, huruvida man skall för ena eller andra lånekontoret eller för ena eller andra låntagaren göra särskilda vilkor, och det är *detta*, som jag anser mig i allmänna rörelsens intresse böra motsätta mig. Det skäl den siste talaren anförde, att banken skulle, då fråga vore om ett större belopp, kunna underhandla med den lånesökande rörande räntefoten anser jag förkastligt. Man synes vilja öppna tillfällena för rediskontering, hvilket jag ej vill motsätta mig, om varsamhet iakttages, men sådant kan ske utan räntenedsättning för någon låntagare särskildt, och jag anser att det vore riktigare att, om det är godt om penningar, räntan då nedsattes med en fjerdedels procent för *alla* låntagare, än att en och annan stor institution får låna penningar af Riksbanken till $\frac{1}{2}$ procent billigare än Riksbankens annonserade räntefot.

Man har sagt, att Fullmäktige böra lemnas den största frihet vid sina transaktioner. Ja väl! men en frihet, som de ej kunna begagna utan olägenhet för den allmänna rörelsen, böra de ej erhålla och eftersträfvä säkert icke densamma. Jag fortfar i mitt yrkande om afslag å punkten.

Friherre von Schwerin: Den siste talaren gjorde i sitt första anförande en anmärkning mot hvad i Utskottets motiver finnes sagdt om bankens skyldighet att bevara stadga åt rikets penningväsende. Man kunde visserligen i stället hafva talat om sedlar, men då den omtvistade 72 § Regeringsformen ej sagt hvad som är sedlar och hvad som är mynt, kan en sådan tvetydighet förklaras.

Hvad sjelfva den nu föredragna punkten angår, vill jag säga, att det fanns en tid, då banken var en inrättning, som syntes hafva satt hela sin uppgift deri att underlätta för hvarje svensk tillfället att göra skulder; något afseende på näringarnas utveckling i större skala gjordes ej vid bankens förvaltning. Banko-Utskottet har trots sig, genom att gifva mera frihet åt Fullmäktige, befordra möjligheten för banken att fullgöra sistberörda viktiga uppgift. Och ej kan det på något sätt innebära en våda för allmänheten, att banken söker bereda billigare vilkor genom en lägre ränta för ett och annat större penningbelopp, som kan komma att utbjudas.

Jag yrkar bifall till den föredragna punkten.

Herr Wallenberg: Med anledning af siste talarens erinran ber jag få nämna, att jag anser det lyckligast, om vi här kunna komma att begagna lika tekniska termer, — derpå skulle i allmänhet

diskussionen vinna — och jag tror det vara erkänt, att *mynt* ej är detsamma som det *myntrepresentativ* som under vissa förhållanden "må anses såsom mynt". Jag ber nu att med några ord få bemöta sista delen af hans yttrande och får då bekänna, att jag ej inser, att allmänheten kan hafva något intresse eller allmänna rörelsen någon fördel deraf, att en eller annan låntagare får lån efter minskad räntefot, och jag tror, att det ej skulle löna till höjande af bankens anseende, om man der kunde betinga sig undantagsvilkor för särskilda fall, utan anser tvärtom att, då vi hafva en staten tillhörig bank, det är af vigt, att alla känna dess *gällande utlåningsränta*, och ganska väsentligt, att denna ränta är *lika* för alla. Banken kommer derigenom vida mera i tillfälle att verka till lindring i räntefoten i allmänhet än den skulle göra, om räntan sattes olika för olika låntagande institutioner eller personer och för olika orter.

Grefve Mörner, Carl Göran: Till stöd för Utskottets förslag vill det synas mig, att den omständighet förekommer, att de särskilda privatbankerna i landsorten nu reglera hvar och en räntan efter behag. Då nu Riksbankens lånekontor hafva att konkurrera med på stället varande privatbankskontor, synes mig olämpligt om Riksbanken, till följd af ett sådant stadgande som det nu gällande, skulle vara tvungen att sätta sin ränta högre än hvad dess medtäflare hölle sin, hvarpå Riksbanken naturligtvis skulle tillskyndas förlust. Jag tror detta vara ett godt skäl för hvad Utskottet föreslagit och yrkar bifall dertill.

Herr de Maré: Jag tillåter mig tro, att Utskottets förevarande förslag står i full harmoni med de i efterföljande punkter framställda, hvilka alla gå ut på att lemna Fullmäktige friare händer. Denna frihet tror jag vara nödvändig, om Riksbanken skall kunna konkurrera med de mäktiga penningeinträttningar den har vid sin sida, och utan denna frihet blir följderna i ännu högre grad hvad den under de sista åren visat sig vara, nemligen att banken år från år gör allt obetydligare vinst på sina kapitaler. Utaf detta skäl, och detta enda skäl, har jag biträdt Utskottets förslag, hvarpå jag nu anhåller om proposition.

Herr Wallenberg: Med anledning af Herr Grefve Mörners yttrande ber jag få nämna, att jag åtminstone icke har mig bekant, att någon enskild bank använder olika utlåningsränta vid hufvud- och afdelningskontoren.

I afseende på hvad de begge sista talarne yttrat om Riksbankens konkurrens med de enskilda bankerna, så tror jag för min del, att en sådan konkurrens bäst främjas derigenom, att Riksbanken håller en så *låg* ränta som möjligt; att denna Riksbankens ränta är så allmänt i hela landet gällande som möjligt; samt slutligen att krafter icke spillas på konkurrensen på en ort, utan att Riksbanken söker göra sitt berättigade inflytande på hela svenska penningemarknaden gällande, hvilket bäst åstadkommes genom en låg men lika räntefot vid alla kontoren.

Jag kan för öfrigt icke förstå, huru detta kan verka menligt på Riksbankens inkomster? Om man vill taga den sidan af saken i betraktande, så tror jag, att inkomsterna icke endast äro beroende af utlåningsräntans ojemnhet utan af dess höjd. Jag har vid ett föregående tillfälle visat, att andra förvaltningsåtgärder minskat bankens vinst.

Herr Reuterswärd: Lika med Herr Ekman och flere andre talare anser jag, att man icke genom ett alltför långt drifvet reglementerande bör binda händerna på Herrar Fullmäktige; men då jag erkänner detta, så måste jag likväl på samma gång medgifva, att då man har ett reglemente för Fullmäktige, så böra också vissa *principfrågor* deri hafva sin plats. En sådan princip anser jag vara, att Riksbanken vid hufvud- och afdelningskontor skall hålla en och samma ränta. Detta är alldeles nödvändigt, för att affärsmän skola kunna veta, hvilken ränta är den gällande i landet, och på det att en bestämd ränta må finnas, som är lika vid alla lånekontoren och i Riksbanken. Derfor anser jag, att den förste ärade talaren hade fullkomligt rätt deruti, att den förändring af paragrafen, som här blifvit föreslagen, icke är lämplig. utan yrkar jag, att, med afslag å Utskottets förslag, paragrafens nuvarande lydelse måtte bibehållas.

Herr von Ehrenheim: Till en början ber jag med anledning af de anmärkningar, som den förste ärade talaren framställt mot Utskottets betänkande, få fästa uppmärksamheten derpå, att hvad Utskottet i betänkandet yttrar om svårigheten för Banken att bevara stadga i landets penningeväsende står i sammanhang med referatet af vissa äldre föreskrifter, som funnits i våra Bankoreglementen, och genom hvilka föreskrifter Riksbankens fonder till en stor del varit fastlästa vid vissa särskilda ändamål och följaktligen mindre rörliga. Dessa föreskrifter hafva nu till största delen bortfallit och hvad deraf återstår minskas allt mer och mer. Det är gifvet, att, i samma mon som dessa inskränkande föreskrifter borttagas, i samma mon blir det också lättare för Riksbanken att fullgöra sina åligganden.

Hvad vidare beträffar den föregående talarens yttrande, att hållandet af lika ränta vid Bankens hufvud- och afdelningskontor är en princip af den vigt, att Bankoreglementet derom bör lemna föreskrift, så kan jag icke i det afseendet med honom instämma. Jag är deremot af samma åsigt som Herr de Maré och anser att Fullmäktige äfven i detta afseende böra hafva så fria händer som möjligt. Förhållanden kunna inträffa, då äfven andra omständigheter än de i paragrafen omnämnda, nemligen *betalningstiden* och *säkerheten*, kunna inverka på räntan, hvilka omständigheter det icke låter sig göra att en gång för alla på förhand bestämma. Om räntan också hölles lika vid alla lånekontoren, så blefve det i alla fall omöjligt för Riksbanken att inverka bestämmande på räntefoten i allmänhet i landet, då de enskilda bankerna hafva en alltför vidsträckt rörelse för att sådant skulle låta sig göra.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ribbing: Då en föregående talare, Herr Wallenberg, har uppgifvit, det han icke hade sig bekant, att vid några enskilda banker olika ränta begagnades vid bankernas hufvud- och afdelningskontor, så ber jag få upplysa, att vid det af Smålands enskilda bank inrättade afdelningskontoret i Wexjö hålles olika ränta mot vid hufvudkontoret, samt att sådant är en följd af den konkurrens med afseende å penningarörelsen, som i Wexjö uppstått. För min del kan jag icke annat än till alla delar gilla Utskottets förslag, hvarför jag också anhåller om bifall till detsamma.

Herr Nordström: Om de ifrågavarande orden, genom hvilka samma räntefot fastställes att gälla vid alla Riksbankens lånekontor, skulle borttagas, utan att genom andra fyllas, blefve slutsatsen deraf den, att olika räntefot vid de olika lånekontoren samtidigt kunde införas och tillämpas. Sådant skulle emellertid komma i strid med sjelfva grundbegreppet af Riksbankens organisation. Riksbanken är en vaxelbank och en lånebank, stående i sista hand under samma styrelse. För sin lånerörelse har Riksbanken ett lånekontor i hufvudstaden, och, till lättnad för låne-cirkulationen och de lånesökande, särskilda afdelningar deraf utplanterade äfven i vissa landsorter. Dessa filialafdelningar stå under Bankstyrelsens tillsyn och ledning och äro i sjelfva verket *ett* med centralkontoret i hufvudstaden, med den skillnad endast att de äro placerade på olika rum i skilda orter, och ehvad någon af dess låneoperationer verkställes antingen i Stockholm eller Göteborg eller Malmö eller Wisby, är det dock alltid samma Riksbank som opererar. Är för en tid konkurrensen af lånesökande vid till exempel filialafdelningen i Malmö större, än att der befintliga disponibla medel kunde förslå att gå deras önsknings till fullo till mötes, och förhållandet tvärtom i Stockholm, kan Bankstyrelsen låta från den sednare orten försända penningar till den förra, för att der utlånas, samt likaså från filialkontoret i Malmö indraga derstädes befintliga oplacerade penningar, för att använda dem i lånerörelsen i Stockholm, derest sådant, med afseende på konkurrens eller efterfrågan och tillgång, befundes nödigt. Sådana växlingar i förhållandena i afseende å penningarörelsen i olika orter inom landet utjemna sålunda sig sjelfva, tillfälliga som de för öfrigt i allmänhet äro och af jemförelsevis kort tids varaktighet, och kunna aldrig gifva välgrundad anledning till räntefotens höjande eller sänkande för olika orter i landet, allraminst åt en Riksbank, hvars styrelse måste se sakerna i stort, och med grundlig kännedom af de företeelser, som utgöra verkliga bevis uppå att en rubbning af det naturliga förhållandet emellan penningetillgång och penningbehof inom landet inträffat, icke förr än då vidtagna ändringar i räntefoten. Räntefoten för direkta penningelån och kursen eller diskonto på vaxlar äro dessutom långt ifrån att utgöra samma sak. Hvad som inverkar på de sednare och tidt och ofta åstadkommer växlingar deri, återverkar inom ett land ännu ej nödvändigt på den förra. Vaxelkurs och diskonto hafva företrädesvis sin grund i handelsväxlingarne; räntefoten för direkta penningelån står äfven i nära samband med produktionens ställning. Det är i min tanke mycket välgrundadt, att räntan vid alla Riks-

bankens lånekontor skall vara lika, och därför ser jag intet skäl att från reglementet utgallra föreskriften derom.

Herr Wijkander: Jag tror verkligen, att denna fråga är temligen enkel. Afsigten med den ifrågavarande förändringen är ju blott att lemna Bankofullmäktige full frihet att bestämma räntan efter så väl penningställningen som betalningstider och erbjudna säkerheter, men en sådan frihet kunna de icke sägas i fullt mått ega, så länge dessa två rader, hvilkas borttagande ur Bankoreglementet Utskottet nu tillstyrkt, ännu derstädes kvarstå. Meningen är, fastän ordet ännu icke blifvit uttaladt, att Fullmäktige skola kunna *rediskontera* vexlar mot lägre ränta och på så sätt på en gång bispringa den större affärsverksamheten och göra för Riksbanken förmånliga affärer, begagna konjunkturerna och uppträda täflande med andra större penningeanstalter, och detta kan i högre grad än hittills möjliggöras, om vi borttaga de ifrågavarande raderna ur Bankoreglementet, hvarjå jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Herr Wallenberg begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den som bifaller 2:dra punkten i Banko-Utskottets Betänkande N:o 8, röstar

Ja,

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren denna punkt.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 76.

Nej — 21.

3:dje punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det är visserligen sannt, att det kan vara nyttigt, att Herrar Bankofullmäktige hafva en temligen oinskränkt makt att styra och ställa, men någon gräns torde väl ändock vara nödvändig med afseende på låns utlemnande från lånekontoren, emedan en alltför långt utsträckt rättighet i detta hänseende, på sätt här, såsom mig synes, blifvit föreslaget, skulle kunna föranleda misstag och icke obetydliga förluster. Det är temligen

väl känt, att en del af de enskilda bankerna, ehuru dessa böra bättre känna till personers affärsförhållanden inom orten, hafva gjort ganska betydliga förluster, för hvilka lottegarne sedermera under en längre tid fått vidkännas icke så obetydliga uppoffningar. Det vore kanske att gå nog långt, om man medgaf rättigheten att få lån till alldeles obegränsadt belopp på en och samma hand, men detta skulle blifva följden af föreliggande förslag. Jag tror icke, att sådant kan vara nödvändigt.

Ehuru det icke precis inverkar på denna fråga, tillåter jag mig likväl att kasta en återblick på Utskottets motivering. Utskottet har (jag vet icke rätt af hvad skäl) uppgjort en jämförelse mellan bankens verksamhet 1839 och 1869 och har sedermera deraf dragit åtskilliga slutsatser eller kanske, rättare sagdt, sökt visa, att bankens fonder då vore mera sönderdelade än nu, samt att bankens ställning nu är bättre. Detta hör väl egentligen till nästa punkt, men då det äfven har något sammanhang med den nu föredragna, så ber jag att derom få yttra några ord. Jag vet icke hvad som kan vara *criterium* på en sådan bättre ställning, om icke det öfverskott bankrörelsen lemnar. Men då visar sig, att bankens vinst år 1839 med en fond ej hälften så stor som nu utgjorde 1,056,000 R:dr. Nu är fonden mer än dubbelt större, och i sådant fall borde banken också hafva åtminstone dubbelt så stor inkomst, men denna utgjorde för år 1869 blott 1,300,000 R:dr.

Jag tror att den der lilla begränsningen, som här är frågan om att utesluta, kan vara ganska ändamålsenlig och under vissa fall till och med angenäm för Herrar Fullmäktige att hafva. Om också en person icke kan få lån på större belopp än 200,000 R:dr från handels- och närings-diskonten, så synes mig detta likväl icke precis vara någon småsumma. Jag anhåller således, att paragrafens nuvarande lydelse måtte bibehållas.

Friherre Raab, Adam: Jag har förr på detta rum uttalat en välvilja mot allmänna diskonten, som jag vet icke allmänt här delas. Det är till följd af den hos mig inneboende föreställningen, att allmänna diskonten, hvilken icke, såsom man kan se af förra årets revisionsberättelse, på sin rörelse gjort några stora förluster, är för landets modernäring, jordbruket, den af alla bankens utlåningsfonder nyttigaste, som jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på den inkonseqvensen, att, på samma gång man vill tillstodja hvilket belopp som helst i låneväg från handels- och närings-diskonten, på samma gång anser man sig dock böra bibehålla den inskränkning, som sedan lång tid tillbaka funnits beträffande lån från allmänna diskonten. Högsta lånebeloppet från allmänna diskonten har likväl på sednare tider blifvit nedsatt från 9 till 6 tusen R:dr R:mt, och denna begränsning vill man bibehålla, under det man lemnar lånerätten ur andra fonder obegränsad. Jag fruktar, att min mening i detta fall icke delas och vill därför icke yrka proposition derå, men jag anser mig, i analogi med hvad jag här vid föregående tillfällen i ämnet yttrat, böra framhålla min åsigt.

Herr Reuterswård: I denna punkt ber jag att till alla delar få instämman med Utskottet. Jag anser i högsta måtto olämpligt att i Bankoreglementet föreskrifva ett visst maximibelopp, öfver hvilket en låntagare icke får gå, då han anmäler sig såsom lånesökande i Riksbanken. Det företaller mig besynnerligt, att om banken har öfverflöd på penningar och lånesökanden erbjuder säkerhet för ett större belopp än nu stadgade maximum, lån utöfver detta belopp skulle den lånesökande vägras. Detta anser jag hvarken affärs- eller bankmässigt och anhåller därför om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Ehrenheim: Om man läser 4 momentet 52 § i Bankoreglementet i sin helhet, så skall man finna, att den inskränkning, som der är gjord, är mycket litet egnad att gagna banken, för den händelse att Fullmäktige icke i öfrigt fullgöra sin skyldighet att med noggrannhet pröfva de säkerhetshandlingar som erbjudas. Det heter nemligen på nyssnämnda ställe, att ingen i handels- och näringsdiskonten får vara ansvarig för högre skuldbelopp än 200,000 R:dr *såsom låntagare och acceptant*. På åtskilliga andra sätt, som också äro uppräknade i paragrafen, kan likväl en och samma person hafva förbindelse till banken, och stadgandet är därför, äfven för det ändamål det är afsedt, icke af synnerligen stor betydelse. Deremot kan det lägga hinder i vägen för att på lämpligt sätt fruktbargöra bankens fonder, då utmärkt goda papper stundom erbjudas, just i den form som inskränkningen afser, af en och samma person, och då banken hindras af stadgandet att tillägna sig sådana lånehandlingar till belopp, som banken eljest skulle finna med sin fördel förenligt att lemna, och på hvars erhållande beror om lånetransaktionen för låntagaren skall vara fullt tillfredsställande.

Det maximum, som nu är stadgadt, är för öfrigt så högt, att det skulle, i händelse Fullmäktige icke egnade transaktionerna sin fulla uppmärksamhet, kunna ådraga banken så stora förluster, att stadgandet såsom skydd för banken icke tjänar till det aldru ringaste. I Fullmäktiges omtanke ligger bankens bästa skydd, och man bör för Fullmäktige hysa det förtroende, att man icke låter dem vara underkastade inskränkningar som verka till skada för bankens rörelse.

Vidare har den frågan blifvit framställd, hvarför en jämförelse mellan sätten för bankens verksamhet såsom låneanstalt 1839 och 1869 blifvit uppdragen. Det har skett för att visa, att en betydligt större del af bankens fonder nu äro disponibla för verkliga bankaffärer, än hvad år 1839 var förhållandet, i det nemligen vid sistnämnda tid en stor del af fonderna voro fästade vid vissa särskilda ändamål. Om vinsten af bankens kapitaler också icke för närvarande står i samma förhållande till fonderna som år 1839, så är orsaken dertill helt säkert icke att söka i den omständigheten, att större frihet beträffande bankens förvaltning blifvit Herrar Fullmäktige lemnad. Anledningen tror jag snarare vara, dels att bankens fonder nu äro för stora i förhållande till dess lånerörelse, och dels att banken nu fått åtskilliga flere medtäflare än hvad den år 1839 hade.

Slutligen har det blifvit anmärkt, att det vore inkonsekvent att

bibehålla inskränkningen för allmänna diskonten, men borttaga den för handels- och näringsdiskonten, men jag kan icke deruti instämma. Den utlåning med omsättningsrätt, som eger rum från allmänna diskontfonden, är helt och hållet en undantagsrörelse, som icke ligger inom det vanliga fältet för bankrörelse, utan som är till endast för att bispringa mindre låntagare; och vid sådant förhållande är det ju alldeles riktigt, att ett icke allt för stort maximum för lånerätten finnes stadgadt, på det så många låntagare som möjligt må kunna få lån. Om det också nyligen varit förhållandet, att någon del af allmänna diskontfonden legat oanvänd, så har detta likväl varit ett undantagsförhållande, som aldrig någonsin förut inträffat. Det är nemligen känt, att allmänna diskonten för alltid varit så anlitad, att lån icke kunnat beviljas åt alla sökande, hvilka erbjudit nöjaktig säkerhet.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Jag ärnar visserligen icke tillåta mig att uttala någon mening angående denna punkt, men jag kan icke underlåta att fästa uppmärksamheten på den vådliga inkonsekvens, som Utskottet låtit komma sig till last, då det icke nu begagnat tillfället att öka Fullmäktiges frihet genom att borttaga siffran 6,000 R:dr, som nu finnes bestämd för *utlåning med omsättningsrätt*. En sådan åtgärd hade kunnat leda derhän, att bankens vinst derigenom blifvit ökad, då man nemligen känner, att i allmänna diskonten finnas obegagnade kapitaler. Dessa hade möjligen kunnat blifva utlånade, om icke gällande föreskrift funnits, och jag kan således icke finna, hvarför man icke nu kunnat öfverlemna bestämmandet af dessa låns storlek åt Herrar Fullmäktiges omdöme. Det är ju ökad frihet att kunna öka skuldsättningen mot borgen.

Friherre von Schwerin: Som jag anser frågan vara tillräckligt utredd, så ber jag att få yttra endast några få ord.

Den förste talaren har uttalat en fruktan för att än vidare utsträcka Fullmäktiges rätt att bevilja lån. Detta har redan förut af andre talare blifvit besvaradt, men jag tillåter mig blott erinra, att vid en blick på afskrifningarne utaf Bankens förluster man genast skall finna, hurusom det icke varit på de stora lånen, som banken gjort förluster, utan företrädesvis på de mindre.

En annan talare har påpekat, att bankovinsten proportionsvis varit mindre för 1869 än för 1839, men anledningen dertill ligger just i den omständigheten, att Banken icke 1869 kunnat få låna ut sina fonder, emedan penningetillgången varit så stor.

Slutligen har den siste ärade talaren beskyllt Utskottet för inkonsekvens beträffande allmänna diskontfonden, men inkonsekvensen ligger just hos denna fond sjelf, som med hela sitt belopp är bunden för denna speciela lånerörelse mot borgen och hvarur hela Sveriges befolkning tror sig hafva rätt att göra lån. Men erfarenheten har lärt, att det ännu är mycket svårt, ja nästan omöjligt att genomdrifva någon förändring i det afseendet.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Ekman, Johan Jakob: Det förefaller mig underligt, att, då man beviljat Fullmäktige den i förra punkten af betänkandet föreslagna friheten, man nu vill genom afslag å denna punkt förhindra dem att draga fördel af det fattade beslutet. Det synes mig ock underligt, att personer, som i allmänhet icke vilja medgifva, att Riksbanken skiljer sig från sina vinstmedel, nu icke vilja sätta banken i tillfälle att draga största möjliga fördel af de fonder den eger, genom en utvidgad utlåningsrätt, hvarigenom äfven allmänheten kunde beredas fördelen af ökad tillfälle till lån. Jag kan således ej annat än på det högsta tillstyrka bifall till Utskottets förslag i denna punkt. Det har redan blifvit anmärkt, att om ej Fullmäktige tillse, att nödig försigtighet iakttages vid utlåning eller diskontering, så hafva de redan *nu* tillräckligt tillfälle att ådraga banken förluster, och jag tror ej, att genom detta förslags antagande risken skulle ökas, då man just derigenom komme i tillfälle erhålla de aldra bästa säkerheter. Man har nemligen tänkt sig, att andra banker då skulle i Riksbanken upptaga lån och diskontera vexas, hvarvid den ytterligare säkerhet, som ligger uti den enskilda bankens ansvarighet af de dokumenter, som den för egen del godkânt, väl skulle erbjuda den bästa garanti, som kunde erhållas. Bibehåller man åter den ifrågavarande inskränkningen med afseende på storleken af det skuldbelopp, för hvilket en låntagare på en gång får hafva, så hindrar man ock banken från att göra dylika fördelaktiga affärer.

Hvad beträffar en föregående talares förslag att borttaga nu befintlig inskränkning af beloppet äfven för låntagare i allmänna diskonten, så vet jag ej, om detta hans yttrande var allvarligt menadt. Om det emellertid så verkligen var, ber jag att få fästa uppmärksamheten på, att allmänna diskonten eger en till siffran bestämd fond, och att åtskilliga särskilda bestämmelser med afseende på räntan förefinnas, hvarför ock vilkoret beträffande ett maximum af lånebelopp, som derifrån utlemnas, kan anses berättigadt.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte ett eller annat nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

4:de punkten.

Herr Peyron: För min del kan jag icke biträda Utskottets förslag i den nu föredragna punkten. Det förefaller mig nemligen så mycket besynnerligare, att Banko-Utskottet afslagit Herr Wijks motion, som det icke motiverat sitt afslag på annat sätt, än att Utskottet ej ansett sig böra förorda den föreslagna ränteförhöjningen, "oaktadt, såsom motionären erinrat, vissa bland skälen till denna undantagsförmån numera bortfallit".

Det kan icke nekas, att, äfven om räntan för de ifrågavarande

kreditiven enligt Herr Wijks förslag höjes till fem procent, så komma de dock att tillgodonjuta en tillräckligt stor fördel framför de kreditiv, som enskilda personer få sig beviljade, ty när Riksbanken till och med förlidet år, då penningetillgången i landet var så ymnig, som den sannolikt aldrig förut varit, ej höll lägre ränta än 5½ procent för enskilda kreditiv, så skulle, om räntan på de åt ifrågasvarande institutioner beviljade kreditiv ställdes till 5 procent, dessa det oaktadt erhålla en half procent lägre ränta än enskilda personer. och då räntan de flesta år står till 6 procent, så blir skillnaden ännu större. Dessutom hafva dessa verk en ytterligare förmån framför de enskilde deruti, att de icke betala någon kreditivavgift. I de flesta fall skulle de således, om ock räntan höjdes, åtnjuta ej obetydliga fördelar framför enskilda kreditivtagare, hvarför jag får yrka afslag å Utskottets förslag och bifall till Herr Wijks motion.

Herr von Ehrenheim: Det är Kammarens samtliga ledamöter väl bekant, att kreditiven till manufakturdiskonten och Jernkontoret härstamma från en tid, då man ansåg, att Riksbanken borde begagnas till att uppmuntra vissa större näringsgrenar. Denna mening har man nu öfvergifvit, hvilket bland annat bevisas deraf, att man successivt nedsatt de belopp, hvartill dessa kreditiv förut varit bestämda. Då Utskottet nu fortgått på denna bana och ytterligare nedsatt kreditiven, har det icke trott sig böra föreslå någon förändring i de villkor, hvarunder de åtnjutits, ty fortfar man på samma sätt och vid följande riksdagar gör ytterligare nedsättningar, så kommer hela denna kreditivrätt att upphöra, och under mellantiden kan det icke anses Riksdagen fullt värdigt att på dubbelt sätt inskränka de förut beviljade förmånerna. Om man velat bibehålla kreditiven, kunde det hafva varit skäl att höja räntan, men Utskottet har föredragit att fortgå på den väg, som af Riksdagen redan blifvit beträdd genom att minska beloppet, på det att kreditiven slutligen måtte helt och hållet försvinna. Detta förfaringssätt är ock enligt min tanke det riktigaste, hvarföre jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Manderström: Enligt hvad man i nästa punkt af detta betänkande finner, föreslår Utskottet, att kreditivet till manufakturdiskonten äfven vid denna riksdag skall minskas med 250,000 R:dr och således nedsättas från 1,500,000 R:dr till 1,250,000 R:dr. Då det synes vara Riksdagens afsigt, att detta kreditiv så småningom skall helt och hållet upphöra, torde de successiva nedsättningarne i beloppet få anses såsom en liqvitationsåtgärd, alldenstund Riksdagen förmodligen håller det för alltför våldsamt att på en gång indraga hela beloppet och derföre föredrager att småningom nedsätta desamma. Mot den sålunda gjorda framställningen har jag emellertid ej för afsigt att göra någon erinran, men i afseende på den nu föredragna punkten ber jag att få nämna, att, om räntan, som nu är bestämd till 4 procent, skulle höjas till 5 procent, skulle manufakturdiskonten nödgas betala samma ränta som den nu får af sina låntagare, hvaremot en med utlåningen förenad risk skulle för manu-

fakturadiskonten vara behållen gäfvä. Under sådana förhållanden skulle manufakturdiskonten naturligtvis ej kunna begagna det af Riksdagen beviljade kreditivet, hvilket vore ett sätt att låta det på en gång upphöra. Då emellertid detta förmodligen ej är Riksdagens mening, måste jag anhålla om bifall till hvad Utskottet i denna punkt hemställt.

Grefve Mörner, Oscar: Om man icke kände den seghet, med hvilken gamla inrättningar och förhållanden ofta bibehålla sig, så skulle man verkligen kunna fattas af en djup förvåning öfver den mängd stadganden, som finnas ännu i förra årets Bankoreglemente; men då, såsom sagdt, det i alla stater går mycket långsamt att få bort gamla minnen och vanor, så får man ej heller förundra sig öfver, att Riksbanken är belastad med en stor mängd af den varan. Sålunda har man stadgat i fråga om kassakreditiven, att sådana ej få lemnas åt bolag till högre belopp än 100,000 R:dr, till Jernkontoret högst 600,000 R:dr, till enskilda personer ej öfver 30,000 R:dr o. s. v. Det förefaller mig, som om man på så sätt sade åt Bankofullmäktige: här han I en bank att förvalta, men ni får ej sköta den på ett sätt, som är gagneligt för densamma eller för allmänheten, utan ni måste gagna efter vissa regler, och derpå reglementerar man i oändlighet, utan att jag rätt vet af hvilken orsak. Vore nu detta tvång upphäfdt, och hade banken rätt att låna ut åt dem, som den tyckte vara deraf förtjenta, och kunde prestera tillräcklig säkerhet för de begärda lånebeloppen, då skulle jag visserligen i förevarande fall obetingadt förorda, att alla stadganden rörande räntan för Jernkontorets kreditiv skulle upphöra, och hela denna kreditivrätt bortfalla, ty då denna anstalt har en mycket god kredit, så skulle den i sådant fall kunna gå till banken och erhålla kreditiv till mycket högre belopp är det nuvarande. Men såsom det nu är bestäldt, gynnar staten genom en sådan kreditivrätt den ena näringen på den andras bekostnad, och vårt framåtskridande till sundare åsichter härutinnan fruktar jag ej kan liknas vid plantans hastiga växt, utan snarare vid mossans på berget, hvilken behöfver sekler för att uppnå sin fulla utveckling. Då emellertid förhållandet är, att Jernkontoret icke kan få större kreditiv än här är medgifvet, så anser jag, att det vore orättvist att betaga det den lilla fördel, som det åtnjuter genom den lägre räntesatsen. Härvid är ock att taga i betraktande, att de, som begagna Jernkontorets lånerörelse, äfven fått vana vid en lägre ränta, hvarföre det för dem skulle kännas ganska betungande, om man helt plötsligt höjde denna. Enligt min tanke skulle således alla bestämmelser om räntan kunna falla bort, så vida man på samma gång toge bort inskränknungen med afseende på beloppet, hvartill kreditivet kan erhållas, men då man ej vill medgifva detta sednare, utan nödvändigt skall pålägga rörelsen ett tvång, så må det ock vara billigt, att det allmänna genom banken får vidkännas den förlust, som deraf nödvändigt blir en följd. Om ett sådant förfaringssätt visserligen icke gagnar, så har man dock haft nöjet att reglementera, och då detta högst besynnerliga reglementerande i allmänhet skall fortfara, så kan man väl ock bibehålla det i denna punkt och låta Jernkontoret

få hafva kvar den lilla fördelen att fortfarande få betala blott 4 procent, hvilket jag således nu tillstyrker, i den förhoppning att ett Bankoreglemente snart blir skrifvet, grundadt på hvad en bankrörelse verkligen fordrar, och ej förestäfvadt af en gammal slentrian.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag vill inskränka mig till att endast tala om den punkt, som nu är föremål för öfverläggning, nemligen den som handlar om räntan på de till manufakturdiskonten och Jernkontoret lemnade kreditiven. Det är en förhöjning i denna ränta, som af motionären blifvit påyrkad. Jag tillåter mig härvid i första rummet erinra om, att man icke genom en sådan ränteförhöjning bör göra sig skyldig till en inkonsequens. I samma § af bankoreglementet, der det nämnes om kreditiven till manufakturdiskonten och Jernkontoret, omtalas äfven räntan å kreditiv till sparbanker och så kallade folkbanker, hvilka båda slags anstalter åtnjuta nedsättning till 4 procent. Åt dessa folkbanker invoterades räntenedsättningen, om jag ej missminner mig, vid förra riksdagen, då jag var en af dem, som motsatte sig förslaget derom och förfäktade den åsigten, att Riksbanken ej bör vara någon barmhertighetsinrättning. Nu är det fråga om att borttaga fördelen af den lägre räntan för Jernkontoret och Manufakturdiskonten, hvilka hafva haft denna förmån i många år, och hvilka för densammas åtnjutande äfven hafva hvarjehanda skyldigheter. Så t. ex. åligger det manufakturdiskonten att utbetala vissa belopp till Teknologiska institutet, och Jernkontoret har skyldighet att använda af sina tillgångar för en del allmännyttiga ändamål, inom det fack kontoret representerar. Sparbankerna deremot, som uteslutande gagna enskilda personer, och folkbankerna, som helt enkelt är en ny benämning på ett industriellt företag, de skulle bibehållas vid den fördel, som man vill beröfva de båda förutnämnda inrättningarna. Detta synes mig ej hänga rätt väl tillsammans, hvarföre jag, på det att vi ej måtte göra oss skyldige till en inkonsequens, påyrkar bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Friherre Tersmeden: I forna tider har man ansett, att staten genom Riksbanken borde direkt understödja de näringar, som ansågos vara af någon vikt för samhället. Denna åsigt har i senare tider icke ansetts lämplig, och jag vill icke bestrida de grundsatser, som numera i allmänhet gjort sig gällande. Hvad åter beträffar den förevarande frågan om en förändring i räntefoten för de åt manufakturdiskonten och Jernkontoret beviljade kreditiv, så torde man böra komma ihåg, att representationen uti dessas belopp redan för flera riksdagar sedan börjat göra nedsättningar. Vid räntan har man likväl icke ansett sig böra röra, då, såsom klart är, kreditiven till följd af de ständiga nedsättningarna småningom komma att försvinna. Mig synes ock, att det ej vore billigt att vidtaga någon förändring med afseende på räntefoten, så länge dessa kreditiv äro särskildt afsatta för de ifrågavarande inrättningarna. Skulle dock den föreslagna ränteförhöjningen blifva beslutet och kanske tillika kreditivavgiften komma att erläggas, så vore det alldeles detsamma, som att på

på en gång borttaga denna kreditiv rätt, som i långliga tider förut varit dessa inrättningar beviljad. Jag tror ej, att detta vore billigt. Den rätta vägen, som leder till det åsyftade målet, är att fortsätta med nedsättningarna i beloppen, men att på något annat sätt under, om jag så får säga, amorterings tiden vidtaga några förändringar i villkoren för kreditiv rättens åtnjutande vore enligt min åsigt fullkomligt oriktig, hvarföre jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner, Axel: Då så mycket här blifvit ordadt om räntesatsens bestämmande, vill jag för min del icke upptaga tiden med att ingå i något yttrande deröfver. Jag anhåller blott att få fästa uppmärksamheten på, att i förevarande 4:de punkt af Betänkandet förekommer ett tryckfel. Der står nemligen i sjelfva Utskottets hemställan § 53 mom. 3 i stället för § 51 mom. 3, hvilket jag anhåller måtte vid propositionen blifva iakttaget.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, det Kammaren torde finna, att det i förevarande punkt anmärkta tryckfel borde rättas, så att den deri omförmälda 53 § ändrades till den 51 §.

Svarades ja.

Härefter förmälde Herr Grefven och Talmannen, att under öfverläggningen i ämnet hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan och dels af Herr Peyron, att Kammaren, med afslag derå, skulle bifalla Herr Wijks motion uti dess nu ifrågavarande del; hvaruppå och sedan proposition å bifall till punkten blifvit framställd samt med många ja jemte ett eller annat nej besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

5:te punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Under behandlingen af den punkt, som gick näst före den sista, hörde jag två ledamöter af Banko-Utskottet såsom skäl till den deri föreslagna förändringen åberopa att banken icke kunnat göra sina fonder fruktbarande. Är det nu meningen att ställa så till, att massan af obegagnade fonder skall ökas, är det icke bättre att dessa gifva den inkomst de förr i tiden hafva lemnat? För mig faller det ej svårt att reda denna sak. Vål tror jag att det är ändamålsenligt att minska detta kreditiv, om man egde tillfälle att på annat sätt göra bankens fonder fruktbarande, men att blott af begär att göra olägenheter åt andra inrättningar indraga kreditivet finner jag högst olämpligt. Då jag vid en föregående punkt hade ordet tog jag mig friheten visa, att för trettio år sedan, då bankens fonder icke utgjorde hälften af hvad de för närvarande uppgå till, gaf banken en inkomst nära nog lika stor som den nuvarande. År 1843. då bankens fond utgjorde 14,107,000 R:dr

var bankovinsten 1,435,000 R:dr; således litet mera än hvad vi hafva disponerat i år, men på den tiden var det icke så stora financiärer som nu, hvilka skötte banken. Vi hade visserligen en Baron Skogman och en Emil von Troil, att icke nämna två andra, nemligen August von Hartmansdorff och J. P. Lefvrén, hvilka båda sistnämnda namn väl för mig äro dyrbara, men icke torde klinga lika väl i Kammarens öron. Det var emellertid under dessa tider banken gaf lika stor inkomst som för närvarande, men att det skulle ligga en fördel i att bankens fonder lågo räntelösa, det föll icke någon in att den tiden föreställa sig. Då det nu visat sig att bankens fonder på sista tiden icke kunnat vinna användning, anser jag en minskning af detta kreditiv så mycket mindre af behovet påkalladt, som enligt mitt förmenande de till manufakturdiskonten lemnade medel lika lätt kunna indrifvas, som bankens öfriga fordringar. Jag yrkar således afslag å denna punkt.

Herr Ekman, Johan Jakob: Jag antager att samma åsigt, som under föregående år gjort sig gällande vid beviljande af kreditiv åt manufakturdiskonten, äfven nu skall komma att godkännas och betviflar att något egentligen vinnes med en discussion i frågan, då en hvar säkert redan bildat sin mening, hvilken icke låter rubba sig af hvad som här anföres. Jag ber dock få framhålla ett skäl, som redan under förra riksdagen anfördes och icke förr kunde anföras, emedan det först då tillkom, nemligen att manufakturdiskonten genom sista Riksdags beslut blef befriad från skyldigheten att till Riksgälds-kontoret för teknologiska institutet betala 21,000 R:dr, hvilket belopp ungefär motsvarade hela manufakturdiskontens räntevinst på detta kreditiv, då det var högst, eller 2,250,000 R:dr. Utan tvifvel hade det varit rätt att i stället för att på en gång befria manufakturdiskonten från detta anslag, minska detsamma i den mån man minskade kreditivet, men då nu steget togs fullt ut, så ådagalade man, enligt min tanke, alldeles otvetydigt sin mening att så småningom indraga detta kreditiv.

Jag skulle önska att man kunde komma derhän, att Riksdagen ej beviljade några kreditiv alls, med undantag af det till Riksgäldskontoret, utan att i öfrigt alla kreditiv beviljades af Fullmäktige. Man borde derigenom kunna komma ifrån den oförmåghet, som nu eger rum uti att ett visst större belopp utlemnas från Riksbanken till ett annat verk, som åter utgifver det till enskilda personer, då något hinder ju icke finnes därför att samma belopp kunde direkte utlemnas från banken.

Här har blifvit sagdt, att Riksbanken icke kan använda sina tillgångar och att det dertöre icke vore skäl att minska siffran för detta kreditiv, men dervid ber jag att få anmärka, att genom det beslut Kammarerna nyss fattat i afseende å en föregående punkt, kan man verkligen hoppas att banken hädanefter bättre än förut blifver satt i tillfälle att begagna sina fonder. Hyser man den åsigt att detta kreditiv ända till slut skall komma att indragas, så bör man väl ock för indragningen välja en tid, då manufakturdiskonten kan utan svårighet göra afbetalningar. Jag ser intet hinder för man-

fakturadiskonten att uppträda såsom låntagare i banken, och, då denna rörelse otvifvelaktigt är fördelaktigare för banken än utlemnande af stora kreditiv, finner jag deruti en ytterligare anledning för Kammaren att bifalla den nu af Utskottet föreslagna nedsättning af kreditivet.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att derunder blifvit yrkadt dels bifall till den förevarande punkten, dels ock af Grefve Mörner, att Kammaren skulle afslå punkten, för så vidt deri föresloges nedsättning af det Kongl. Kommers-kollegium för närvarande beviljade kreditiv, men bifalla samma punkt i öfrigt; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 5:te punkten i Banko-Utskottets betänkande N:o 8, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej afslår Kammaren punkten, för så vidt deri föreslås nedsättning af det till Kongl. Kommers-kollegium för närvarande beviljade kreditiv, men bifaller punkten i öfrigt.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—70,

Nej—25.

Friherre Raab, Adam: Då jag med minnet af denna frågas behandling inom Kammaren vid föregående riksdagar, tog för afgjordt att Kammaren redan förut stadgat sin åsigt derutiinnan, har jag icke yttrat mig under diskussionen, men då en talare på Uplandsbanken yttrat, att man numera öfvergifvit den grundsats, att Riksbankens fonder skola disponeras till näringarnes stöd, så anhåller jag vördsamt att få protestera mot denna uppfattning, som icke öfverensstämmer med min öfvertygelse, på samma gång som jag reserverar mig mot det nu fattade beslutet.

6:te punkten.

Herr Troilius: Det torde vara Kammarens ledamöter bekant huru förhållandet varit med detta kreditiv, som ständigt sedan 1818 varit jernkontoret beviljadt. Det afsåg att underlätta kontorets redan då betydliga penningarörelse och derjemte att medelst den räntevinst,

som tillfälle kontoret, sätta det i tillfälle att genom rön och försök bidraga till jernhandteringens tekniska utveckling. Med 1869 års riksdag började man emellertid att röra på kreditivet genom att nedsätta det från 900,000 R:dr till 750,000 R:dr, och sedermera vid förlidet års riksdag ej allenast nedsatte man beloppet ytterligare till 600,000 R:dr, utan förändrade på samma gång formen för kreditivet på grund af skäl, som finnas anförda i Banko-Utskottets utlåtande N:o 8, vid 1870 års riksdag.

Dessa skäl blefvo icke heller vid förra riksdagen af dem som i öfrigt bestredo förändringen underkända och äfven för min del ansåg jag, under dåvarande förhållanden, lika så lämpligt att jernkontoret fick ett sådant kreditiv, som vid förra riksdagen bestämdes, men innan man fortgår med förändringarne synes mig det dock vara nödigt att afbida någon erfarenhet för att kunna bilda sig en åsigt om en ytterligare förändring är behöflig eller icke. Nu hade jernkontoret icke längre än 14 dagar varit i besittning af detta nya kreditiv, innan en motion vid riksdagen framkommer både om kreditivsummans minskning och räntans höjande. Då man icke lemnat erfarenheten någon tid att visa hvilken nytta kreditivet gör för kontoret eller skada för Riksbanken, hade jag hoppats att det skulle få kvarstå orubbadt ett eller två år, isynnerhet som detta synes mig öfverensstämma med de motiv, som förra riksdagen anført för förändringen från kreditivets gamla form till den af ett vanligt kassakreditiv.

Vid behandlingen af den näst föregående punkten i detta utlåtande anfördes att Riksbanken icke hade behof af några intermediära myndigheter för dispositionen af sina fonder, men jag vågar dock hemställa, om det icke är både säkrare och beqvämare för Riksbanken att genom en sådan korporation som jernkontoret sköta denna rörelse, än om den skötte rörelsen sjelf. Att ett kreditivbelopp af 600,000 R:dr icke är för stort, torde man kunna inse, då man vet att jernkontoret eger ett kapital på 4½ millioner och för närvarande har upplånt 5½ millioner. För den stora summa kontoret följaktligen har att omsätta är ett kreditiv af 600,000 R:dr icke för stort, utan torde vara den lämpliga siffran. Jag vet väl att Fullmäktige icke i år begagnat mera än ett ringa belopp af kreditivet, men dervid får man icke fästa sig, ty ännu äro endast ett par månader förflutna och man har icke behöft några stora förlag. Det är på de skäl jag nu anført som jag hemställer att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag i öfrigt, men förändra kreditivets belopp från 450,000 R:dr till 600,000 Riksdaler.

Herr Ekman, Carl: Jemte det jag ber att få instämma i det yrkande, som af näst föregående talare gjorts, anser jag mig böra fästa uppmärksamheten på ett förhållande som, efter mitt förmenande, bör bidraga till antagande af hvad i detta yrkande framställts.

Då nemligen vid föregående riksdagar frågan härom förevarit, har man erkänt, att det ändamål jernhandteringens befrämjande — som afsågs då detta kreditiv första gången beviljades, borde i den mån som indragningar på kreditivet ske, på något annat sätt tillgodoses. Banko-Utskottet vid föregående riksdagar har derföre utta-

lat den åsigt som af Kammaren godkänts, att det understöd som från statens sida bör komma jernhandteringen till del, borde utgå såsom ett direkt anslag. Med tillämpning af samma åsigt, i afseende på manufakturdiskonten, öfverflyttades äfven, i och med det att indragning började å kreditivet till nämnda verk, det årliga anslaget af 21.000 R:dr till teknologiska institutet, som förut utgått från manufakturdiskonten, på Riksstaten. Någon sådan fördel har ännu icke genom Riksdagens beslut kommit bergshandteringen till godo. Det kan visserligen anmärkas, att någon framställning härom icke blifvit gjord från brukssocieteten; men anledningen härtill är, att societeten icke sammanträder oftare än hvar tredje år. Nu har emellertid societeten sammanträde innevarande år, och det är att förvänta att en framställning i detta syfte då kommer att från det hållet göras. Under sådana omständigheter vågar jag tro att, förutom de skäl som af föregående talare blifvit framställda, äfven i mitt yttrande skall finnas en tillräcklig anledning att icke för det närvarande göra någon vidare nedsättning i det belopp, som hittills af Riksdagen varit anvisadt som kreditiv till jernkontoret.

Herr Ekman, Johan Jacob: Då sista Riksdag, i sammanhang med beslutet om detta kreditivs nedsättande från 750,000 till 600,000 R:dr, befriade jernkontoret från det vilkor som förut med kreditivets åtnjutande varit förbundet, nemligen att jernkontoret skulle använda räntevinsten till rön och försök i jernhandteringen, så synes mig Riksdagen derigenom hafva uttalat den åsigt både att det vore olämpligt att på en sådan omväg understödja jernhandteringen och att kreditivet borde efterhand indragas. Att jernkontoret äfven kommer att göra framställning om anslag af allmänna medel för denna handterings befrämjande hafva vi hört af den siste ärade talaren och jag anser för min del desto mera rätt att kreditivet, såsom innefattande en och annan undantagsförmån, efterhand indrages i sin nuvarande form. Man har anmärkt att jernkontoret eger ett kapital af $4\frac{1}{2}$ millioner och att det upplånat ett belopp af öfver $5\frac{1}{2}$ millioner.

Detta synes mig bevisa att jernkontoret icke behöfver detta kreditiv för sin lånerörelse; och då det alltså icke synes i behof af kreditiv för annat ändamål än för att undvika hålla kassa, tyckes ett vida mindre belopp böra vara erforderligt. En föregående talare har också anfört, att jernkontoret icke begagnat detta kreditiv på hela detta år förr än den 8 Mars och jag ber få tillägga att då uttogos ej mera än 100,000 R:dr. Kreditivet kan således icke vara fördelaktigt för Riksbanken och då jag derjemte icke kan inse att jernkontoret har någon synnerlig fördel af detsamma samt jag, såsom förut yttradt är, hyser den förhoppning, att man skall komma derhän att inga vidare kreditiv i Riksbanken utlemnas än de som beviljas af Fullmäktige, yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels af Herr Troilius, att Kammaren måtte afslå punkten, för så vidt deri föresloges nedsättning af det

jernkontoret för närvarande beviljade kreditiv, men bifalla samma punkt i öfrigt; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve Mörner, Carl Göran, begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 6:te punkten i Banko-Utskottets betänkande N:o 8, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslår Kammaren denna punkt, för så vidt deri föreslås nedsättning af det jernkontoret för närvarande beviljade kreditiv, men bifaller punkten i öfrigt.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 60;
Nej — 31.

7:de—10:de punkterna.

Biföllos.

Föredrogs ånyo Andra Kammarens den 8 och 9 dennes bordlagda protokollsutdrag N:o 111, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 14, rörande Herr L. J. Hiertas motion om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande utarbetande af ny taxa för passageraretrafiken å Statens jernvägar.

Herr Troilius: Min ställning fordrar att jag i afseende på denna fråga yttrar några ord och meddelar några upplysningar.

Det har en gång förut, nemligen år 1862, då en ny taxa för statens jernvägar upprättades i ändamål att tillämpas efter vestra stambanans fullbordande, varit fråga om förändring af person-afgiften i tredje klassens vagnar från 25 till 30 öre per mil samt på samma gång en nedsättning i afgiften för första och andra klass-passagerare, den första från 75 till 60 öre och den andra från 50 till 45 öre milen. Detta ifrågasattes för att äfven hos oss iakttaga den proportion emellan biljettpriserna till de olika vagnklasserna som är allmänna vid jernvägarne i utlandet och jemväl vid Sveriges enskilda banor blifvit antagen och befunnen fördelaktig. Som herrarne känna, göra Skånska jernvägarne äfvensom Uddevalla--Borås-banan, hvilka sakna andra klassens vagnar, härifrån ett undantag. Der äro afgifterna

30 och 60 öre för plats i respektive tredje och första klassens vagnar per mil. På Gefle—Dala-banan äro de resp. 30, 50, 60 öre. För min del är jag öfvertygad, att en förhöjning i tredje klassens passagerareafgift skulle åstadkomma en betydlig tillväxt i inkomsterna för jernvägstrafiken och icke heller utöfva något menligt inflytande på rörelsen i öfrigt. Nu är förhållandet, att t. ex. resande i tredje klassens vagnar icke hafva samma rättigheter med afseende på att medföra resgods som de öfriga klasserna. De få nemligen icke medföra mer än 50 $\%$, då deremot första och andra klassens passagerare ega att medföra 70 $\%$. — Det tillkommer Kongl. Maj:t att afgöra denna fråga och Kongl. Maj:t kan följaktligen, i fall en förändring i afgiften för tredje klassen till 30 öre anses lämplig, äfven bevilja passagerare i denna klass andra förmåner, som motsvara den förhöjning i afgiften de finge vidkännas. Såsom tillfälliga Utskottet anmärkt, skulle den ifrågasatta förhöjningen komma att i medeltal förorsaka hvarje resande i tredje klassen en förhöjning med inalles 20 öre för 4 mils resa. Härvid är tillika att märka att, i händelse en förhöjning, sådan som föreslagits, blifver fastställd, trafikstyrelsen bör begagna sin rätt att medgifva modifikation i afgiften för tur och returfärd äfven i tredje klassen, som nu icke har denna förmån.

För att sätta Kammaren i tillfälle att bedöma förhållandet emellan afgifterna å våra och utlandets jernvägar, vill jag meddela några uppgifter i detta hänseende.

För resa en svensk mil betalas nemligen i

	1:sta klass.	2:dra klass.	3:dje klass.
på Schweitsiska banorna	75 öre.	52 öre.	37 öre.
Preussiska östra banan	76 "	58 "	36 "
Cöln—Minden-banan	80 "	54 "	36 "
Österrikiska banorna	88 "	66 "	44 "
Bajern och Würtemberg	65 "	43 "	30 "
Italienska banorna	72 "	54 "	36 "
i England (i medeltal)	125 "	85 "	64 "
på de så kallade parlamentstågen	—	—	44
i Frankrike	72 "	54 "	40 "
Seeländska banorna	88 "	64 "	48 "
Danska statsbanorna	64 "	48 "	32 "

Allmännaste förhållandet emellan afgifterna för de särskilda klasserna är såsom man finner ungefärligen 2. 1,5. 1.; då hos oss proportionen är 3. 2. 1. Af jernvägsstatistiken finner man tydligen att en flyttning af de resande fortgår från 1:sta till 2:dra och från 2:dra till 3:dje klassens vagnar. Antalet resande i de dyrare klasserna har nemligen år från år minskats, tydligen till följd af den stora prisskilnaden emellan dessa och den 3:dje klassen. Häruti ligger väl egentligen intet ondt, men jag tror att det likväl vore skäl söka bereda staten något större inkomster af dem som begagna sistnämnde vagnsklass, helst om man på samma gång bereder dem andra fördelar, såsom större farhastighet med vissa bantåg, större frivigt af resgods, särskilda damkupéer, o. d., hvaraf de nu äro i saknad.

Den genom en förhöjning i biljettpriset af 5 öre milen emot-

sedda nettobehållningen för staten bör gerna uppgå till 150,000 R:dr om året.

Då jag nu tillika är öfvertygad att den föreslagna förhöjningen kan ske utan att förnärma allmänhetens rättmätiga anspråk på billig befordran på statens jernvägar, så kan jag icke annat än önska att Första Kammaren ville biträda Andra Kammaren i dess beslut om skrivelse i ämnet till Kongl. Maj:t.

Herr Tornerhjelm: Den föregående talaren har så fullständigt utredt ämnet, att jag för min del icke har mycket att tillägga. Jag vill blott fästa uppmärksamheten derpå, att, då man går in på förhöjning i afgiften för tredje klassens passagerare, så fordrar ock rättvisan, att man bereder dessa någon motsvarande fördel, t. ex. rättighet, att medföra något mera gods än som hittills varit tillåtet, samt att de blandade tågen komma att röra sig med någon större hastighet än hittills varit fallet, då t. ex. för en resa till de södra orterna med blandadt tåg erfordrats icke mindre än tre dagar. Detta har äfven blifvit inom Andra Kammaren framhållet; och jag tror, att ett halffofficielt löfte, som der afgafs, att en sådan förändring skulle ega rum, varit ett af de motiver, som föranledt Andra Kammarens beslut. Det vore derföre önskvärdt, jag upprepar det ännu en gång, att de blandade tågen kunde röra sig på ett något hastigare sätt. Att deremot, såsom äfven blifvit föreslaget, tredje klassens vagnar skulle få medfölja snälltågen, tror jag, till följd af de flera olägenheter, som deraf skulle uppkomma, icke låta sig göra. Jag yrkar bifall till Andra Kammarens beslut.

Efter härmed slutad öfverläggning och uppå gjord proposition, antog Första Kammaren det beslut, Andra Kammaren i frågan fattat.

Föredrogs ånyo Bevillnings-Utskottets den 9 och 11 dennes bordlagda Betänkande N:o 2, angående allmänna bevillningen.

Härvid anmälte sig och yttrade

Herr Häggström: Ehuru detta betänkande kommer att punktvis föredragas, anhåller jag dock att nu få yttra några ord, angående Utskottets betänkande i allmänhet. Uti inledningen dertill har Utskottet framhållet "att det funnit sitt arbete i icke ringa grad störande påverkad och stundom hämmadt af det i lagstiftningen stadgade nära sambandet emellan kommunalbeskattningen och bevillningen till Staten", och vidrört oegentligheter, som deraf uppstå, utan att i någon mån afhjelpa desamma.

Då Bevillnings-Utskottet medgifvit, att sådana oegentligheter förefinnas, hvilka härflyta deraf, att skatten till kommunerna är grundad på den till staten utgående bevillningen, så synes det mig, att Utskottet också hade bort, antingen framlägga förslag till afhjelpande af dessa oegentligheter, eller ock göra hemställan hos

Riksdagen, att denna måtte hos Kongl. Maj:t begära, att ett förslag till ny bevillningsstadga må uppgöras. Då detta icke skett, har jag förenat mig med Herr von Geijer uti den af honom mot Utskottets betänkande i allmänhet afgifna reservation.

Utskottet har såsom exempel på önskvärheten af billiga och rättvisa jemkningar i bevillningen till staten anført den orättvisa, som skulle ligga deruti, att bevillning för fast egendom skall erläggas efter fastighetens uppskattade värde, utan afseende derå om fastigheten är för skuld in-tecknad eller icke. Att detta är en orättvisa erkänner jag, men får på samma gång fästa uppmärksamheten derpå, att löntagare och näringsidkare, som äro skuldsatte, drabbas af alldeles samma orättvisa. Att kunna afhjelpa denna, vore särdeles önskligt, men huru det skall kunna ske, känner jag icke. Jag tror att en lika stor orättvisa ligger deruti, att enligt 6 § Bevillningsförordningen alla till jordbruket hörande näringar äro frikallade från inkomstbevillning. Sedan jorden numera blifvit delad i en mängd små lotter, så finnes det nemligen ett stort antal mindre jordbrukare, som väl underhålla sina hemman och derjemte idka binäringar, hvaraf de hafva god inkomst, utan att derfor erlägga någon bevillning. Detta är i många fall händelsen i Norrland, der det finnes en mängd hemmansegare, som på sin jord hafva god skog, den de afverka och förädla till afsalu, eller ock idka en lönande boskaps-skötsel med flera dylika näringar. Allt detta kan icke beskattas på annat sätt än genom den bevillning, som för jordbruksfastighet utgår med 3 öre för hvarje fulla 100 R:dr af uppskattningsvärdet. Om man jemför detta med hvad löntagare och fabriksarbetare få skatta, så tror jag, att man skall finna den orättvisa, hvaraf dessa sednare drabbas. En fabriksarbetare har på sin höjd en inkomst af 3 å 400 R:dr om året, och bevillningsberedningarne försöka alla möjliga sätt att drifva upp hans bevillning genom att beskatta honom för de fördelar af husrum, vedbrand, kofoder och dylikt, hvilka han möjligen jemte sin kontanta inkomst åtnjuter. Arbetaren å sin sida vill gerna erlägga denna högre skatt, ty deraf beror hans rätt till talan i allmänna angelägenheter. För min del tycker jag, att det ligger en orättvisa uti denna högre beskattning, hvaraf de icke jordbrukande arbetarne drabbas. Huruvida det kan vara riktigt, att i bevillning för en jordbruksfastighet erlägges allenast 3 öre för hvarje 100 R:dr, då för all annan fastighet utgöres 5 öre för hvarje 100 R:dr af taxeringsvärdet, det inser jag icke. För min del tycker jag, att arbetet bör beskattas lika, vare sig att det nedlägges på skötandet af ett jordbruk eller en annan rörelse. Jag erkänner visserligen, att jordbruket, utom bevillningen, drabbas äfven af andra både direkta och indirekta skatter. Men vanligen bestämmer man ett hemmans taxeringsvärde till hvad det kan säljas för, oaktadt de onera, som ligga på detsamma.

Om nu Kammarerna godkänner de grunder, som i den nu gällande Bevillningsförordningen äro stadgade för skatt till staten, så hemställer jag dock, att grunden för de kommunala skatternas utgående måtte förändras. Dessa skatter äro nu särdeles tryckande. De uppgå i vissa kommuner ända till 10 å 15 procent af inkomstbehållningen,

och för fattiga arbetare är det verkligen för tungt, att skatta efter denna grund.

Jag skall be att få anföra ett exempel, för att något tydligare visa riktigheten af den åsigt jag här uttalat. En jordbrukare, som har ett hemman värdt 3.000 R:dr, betalar Jernför i bevillning till staten 90 öre, samt får sig åsatta 18 fyrkar. Denne hemmansegare kan med afkastningen från sitt hemman föda sig och sin familj och eger derjemte andra goda inkomstkällor. En annan arbetare, som med möda kommer upp till en inkomst af 500 R:dr, knappt tillräcklig för sin nödortftiga bergning, har visserligen deraf 300 skattfria, men får för de återstående 200 till staten erlægga en bevillning af 2 R:dr, samt uppföres till 20 fyrk. Denne får således skatta mera än hemmansegaren, hvilken på samma gång har en vida större inkomst af sitt jordbruk och annat arbete. Af detta missförhållande uppkommer, dels från jordbrukarens sida en klagan öfver den ringa rösträtt han eger i kommunala angelägenheter, och dels från de icke jordbrukande arbetarnes sida en klagan öfver kommunalskatters alltför stora tyngd. För min del tror jag icke, att jordbrukaren har något skäl till klagan med den nuvarande Bevillningsförordningen. Men den som skall skatta för inkomst af kapital och arbete deremot så mycket mera.

Jag har endast velat framhålla dessa oegentligheter uti vår nuvarande Bevillningsförordning, men har icke något yrkande att framställa.

Herr Nordström: Såsom redan talaren näst före mig yttrade, har Utskottet i detta betänkande infört en ingress med hvarjehanda anmärkningar mot nuvarande förhållandet med grunderna för bevillningen och särskildt mot lämpligheten af det i lagstiftningen nu stadgade nära sambandet mellan kommunalbevillning och bevillning till staten, utan att likväl framlägga något bestämdt förslag till erforderliga förändringar i sådant hänseende. Denna ingress kan således ej för denna gång leda till några bestämda beslut, utan endast till meningsyttringar i allmänhet, och anhåller jag att, för min del, yttra några ord i enlighet med anvisningen.

Bevillning eller direkt skatt af *inkomst* från fastighet, arbete eller kapital är till sin princip utan tvifvel lika rättvis, som den vid utförande och verkställighet öfverallt och städe visat sig vara ett mycket svårlöst problem. Svårigheten ligger uti att noga kunna beräkna de skattskyldiges *verkliga inkomster*. Äro de fastställda grunderna för denna beräkning säkra och fullt ändamålsenliga, klart uttryckta och med praktisk blick tillämpade, blir resultatet jemnhet i beskattningen; äro de det icke, skola klagomål städe ega rum. Det är således deraf allt i detta hänseende väsentligen beror, att grunderna för inkomsternas beräkning blifva omsorgsfullt afvägda och i lag bestämda; men icke deraf, att kommunalbeskattning och bevillning till staten blifvit satta i samband med hvarandra, så snart man en gång är ense derom, att afgifterna till kommunen och bevillningen till staten skola utgå efter samma grunder, eller taxering efter *inkomst*. Vill man i afseende å den förra antaga andra grunder än för den sednare, blir det ett annat förhållande, och det an-

märkta sambandet bortfaller då af sig sjelft. Derom är likväl nu ej någon fråga, och vid sådant förhållande måste uppmärksamheten fästas uppå, huruvida grunderna för taxering af *inkomst* och derefter beräknade skattebidrag till staten och kommunen äro uti sjelfva Bevillningsförordningen med all önskelig omsorg utförda och bestämda.

Man kan på tre sätt gå till väga i fråga om grunderna för bevillning efter inkomst till staten och till kommunen: förrätta för statsbevillningen en taxering, och för kommunalbeskattningen genom en annan nämnd, en annan, eller ock för den sednare insätta en samvetspröfningsnämnd, som inapellabelt bestämmer hvad hvarje skattskyldig skall betala, eller slutligen låta den specificerade taxeringen af inkomst för bevillning till kommunen blifva densamma som för bevillning till staten. Vid olika taxeringar, förrättade af olika nämnder för de två olika ändamålen, skulle det emellertid väl icke kunna undvikas att taxeringarne, äfven om grunderna för inkomstberäkningen vore desamma, stannade vid något olika resultat, och naturligen framträdde då frågan: hvilketdera af dem vore det noggrannare, det rätta; men att afgöra detta blefve dock omöjligt, ehuru det är uppenbart, att mycket missnöje och klander deraf skulle föranledas. Skulle åter olika grunder för inkomstberäkningen vid de två olika taxeringarne följas, uppstår med ännu större kraft frågan: hvarför i det ena fallet något borde såsom *inkomst* betraktas, som icke finge så anses i det andra; och då åter all anledning en samvetspröfningsnämnd, som inapellabelt egde bestämma beloppet af en hvar skattskyldigs skattebidrag, icke länge skulle kunna godkännas af det allmänna tänkesättet, återstår endast det tredje sättet, eller det att låta taxering af inkomst för bevillning till staten blifva en och gemensam med taxering för kommunalbeskattning efter inkomst, men dervid tillse, att grunderna för beräkning och taxering af inkomst omsorgsfullt och sakenligt bestämmas.

Att nu gällande allmänna Bevillningsförordning i detta och andra afseenden må förtjena en revision vill jag emellertid icke bestrida, utan tror tvärtom, att den både i sak och uttryck väl må behöfva en sådan; men då Utskottet i sitt betänkande såsom exempel på orättvisa i denna förordning och såsom tariffvande rättelse, bland annat, anför den omständigheten, att bevillning för fast egendom skall utgöras efter fastighetens uppskattade värde, *utan afseende på om fastigheten är för skuld in-tecknad eller icke*, erkänner jag mig ej kunna fatta, huru Utskottet ville försvara en sådan åsigt, eller ett sådant påstående. För att ej nämna löntagare, som väl ock kunna besväras af gäld, ehuru deras löneinkomst på skillingen taxeras till bevillning och kommunalskatt, må jag endast erinra om, att det väl knappast finnes någon industriidkare, som ej i och för sin näring eller sitt yrke under årets lopp får ikläda sig gäld, såsom ett af medlen för hans produktiva verksamhet så länge han väntar på tillfälle till afsättning, och att således äfven han, med samma skäl, som fastighetsegaren för sin in-tecknade gäld (och hvarför ej äfven annan gäld) borde befrias från bevillning för den inkomst, som härflyter från den med gäld bedrifna produktionen. Men huru vid sådant förhållande gäldbeloppet skulle kunna kontrolleras och inkomsten i verk-

ligheten beräknas, är en fråga, som Utskottet lemnat outredd och obesvarad. Som emellertid Utskottet icke framställt något förslag till förverkligande af sina åsikter i dessa hänseenden, måste äfven jag låta det bero vid dessa mina erinringar.

Herr von Geijer: Jag hade visserligen tänkt vänta att begära ordet tills dess Utlåtandet börjat punktvis föredragas. Men då diskussionen blifvit at de två föregående talarne förd in på vissa allmänna grunder för beskattningen, hvarå jag i min reservation fästat uppmärksamhet, så anhåller jag vördsamt att rörande detta ämne nu få säga några ord.

Det är med synnerlig tillfredsställelse jag erfar att den högt aktade talare, som nyss hade ordet, har lika med mig funnit anmärkningsvärdt, att Utskottet framhållit orättvisor som äro en följd af den nuvarande Bevillningsförordningen, utan att angifva någon utväg att dem afhjelpa. Alldeles detsamma har jag anmärkt i min reservation. Jag instämmer med den värde talaren äfven deruti, att taxering för statsbevillning och taxering för kommunalbevillning lämpligen kunna ske efter samma grund. Men jag tror icke att man bör taga för gifvet att kommunalskatten i sin helhet lämpligen kan i alla kommuner utgå efter samma grund som bevillningen till staten. Är till exempel bevillningen till staten en verklig inkomstskatt, kan den möjligen läggas till grund för kommunalbeskattningen i stora och ansenliga kommuner, men icke i små och oansenliga, enär det måste antagas kunna någon gång inträffa, att samtliga medlemmar af sådan kommun äro skuldsatte och dertöre frie från inkomstskatt till staten, vid hvilket förhållande kommunalbördan icke fann någon bärare.

I allmänhet torde det vara lämpligt för landtkommunerna, att en s. k. additionel kommunalskatt, det vill säga någon mindre del af för kommunens behof för året erforderliga penningebeloppet uttaxeras på samma sätt som statsbevillningen; men att hufvudsakliga beloppet utgår efter manual eller annan icke på taxering beroende grund. På liknande sätt är i flera fremmande länder den kommunala beskattningen ordnad.

Jag har länge varit af den öfvertygelsen, att för utgörande af bevillningen enligt 2:dra artikeln kunde uppställas vida bättre grunder än de nu gällande; men att hertill erfordras en så genomgripande omarbetning af Bevillningsstadgan, att den icke gerna kan åstadkommas utan Regeringens medverkan. Att i detta afseende mången inom Kammaren tänker lika med mig har jag förnummit under öfverläggningarne både förlidet och innevarande år vid remitterandet af Kongl. Maj:ts proposition om Statsverkets tillstånd och behof. En ärad talare från Stockholmsbanken gick till och med så långt att han påstod det den påfallande olämpligheten af nu gällande grunder för bevillningstaxeringen hade bort förmå finansministern att i sammanhang med den nu proponerade fördubblingen af bevillningen enligt 2:dra artikeln framlägga för Riksdagen förslag till ny bevillningsförordning. Detta synes mig för mycket begärdt; enär Regeringen väl icke gerna kan proprio motu låta omarbета en gäl-

lande beskattningslag. Jag måste beklaga att den nämnde värde talaren icke nu är tillstades: annars hade han nog med sitt gällande ord verkat för aflåtande af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes låta underkasta bevillningsförordningen en omfattande granskning.

De förslag till förändringar i nu gällande grunder för bevillningen enligt 2:dra artikeln, som i motionsväg liksom ock under öfverläggningar i Kamrarna, blifvit, ur synpunkten af bevillningssummans rättvisa och billiga fördelning, framställda, hafva gått ut på att, såsom det heter, undanrödja den nu existerande orättvisan att den skattskyldige nödgas betala bevillning icke allenast för det han eger utan jemväl för sin gäld. I sådant afseende har man städse påpekat, hurusom egaren af fastighet liksom ock löntagaren får sig påford bevillning till oförändradt belopp, antingen han har skuld att förränta eller icke. Man hade kunnat tillägga att förhållandet är ungefärligen enahanda med handlanden och naringsidkaren i allmänhet som, i fråga om bevillning, väl får från nettoinkomsten på rörelsen draga räntan å förlagskapitalet, om detta är upplånadt, men icke räntan å den skuld han derutöfver kan hafva; — det är såsom bekant endast egaren af räntebärande penningkapital som betalar inkomstbevillning i detta ords rätta mening. — I sina konsekvenser föra de nämnde förslagen dertill, att bevillningen enligt 2:dra artikeln blifver en verklig inkomstskatt. — Och männe för fordelningen af en årligen återkommande till beloppet varierande bevillningssumma, afsedd att fylla statsbehofven, kan läggas någon lämpligare grund än den skattskyldiges nettoinkomst. Jag vet allt för väl att emot inkomstskatt kan liksom emot hvarje annat beskattningssätt göras ganska befogade anmärkingar; men erkännas måste att nämnda skatt har det bestämda företrädet framför andra s. k. direkta skatter, att medborgaren, som affördras inkomstskatt, icke gerna kan tänka på att välta densamma öfver på någon annan. Detta är deremot just det som oupphörligt sker med andra skatter och som gör att man vid deras påläggning eller förhöjning icke kan med någon säkerhet beräkna hvem skatten kommer att drabba. Om till exempel, för en följd af år, bevillningen för jorbruksfastighet ökas med en viss procent af taxeringsvärdet, uppkommer genom denna tillökning en skattebörd, som, till en början, måste på de flesta ställen bäras af fastighetsegaren ensam, men som sedermera, om fastigheten utarrenderas, kan komma att med en del af sin tyngd falla öfver på arrendatorn. En inkomstskatt deremot kommer, omedelbart efter det den blifvit påbjuden, att träffa både jordegaren och hans arrendator och hvardera af dem i förhållande till hans skatteförmåga. Om nu så är att man hyser betänklighet vid att förändra bevillningen enligt 2:dra artikeln till en verklig inkomstskatt, så torde man ändock böra medgifva, att bevillningsförordningen är i behof af en ganska genomgripande omarbetning på det stadgandena i densamma, hvilka nu icke alltid stämma väl öfverens, måtte komma i harmoni med hvarandra och tillika erhålla nödig tydlighet och klarhet. Att bevillningsförordningens stadganden med hvarandra väl öfverensstämma ber jag att få framhålla genom följande exempel.

Om jag eger en jordbruksfastighet, som är utarrenderad emot en årlig arrendesumma af 1,000 R:dr R:mt, så kan denna fastighet i fullkomlig öfverensstämmelse med de i bevillningsförordningen gifna föreskrifter för värdering af fast egendom, hafva fått sig åsatt ett taxeringsvärde af 20,000 R:dr, det vill säga ett så stort kapital att 5 procent deraf gifver arrendesumman 1,000 R:dr. Har jag nu tillika 1,000 R:drs ränta af utlånadt penningkapital är det tydligt att mina sammanräknade årsinkomster uppgå till 2,000 R:dr. Och enär den lindring i bevillning för inkomst af kapital eller arbete, hvarom i bevillningsförordningens 8 § är stadgadt, medgifves blott under vilkor att den skattskyldiges sammanräknade årsinkomster icke öfverstiga 1,800 R:dr, synes det som nämnde lindring icke borde kunna ifrågakomma för hvad angår bevillningen för min ränteinkomst 1,000 R:dr. Men nu är det förhållandet, att, för sammanläggning af ränta utaf penningkapital och inkomst af jordbruksfastighet, finnes i instruktionen för taxeringsförrättningarne gifven den föreskrift, att inkomsten af jordbruksfastighet skall beräknas till 3 procent af fastighetens taxeringsvärde, hvidan sålunda mina sammanräknade årsinkomster komma att gälla blott för 1,600 R:dr. I verkligheten öfverstiga de, men enligt af bevillningsförordningen anbefaldt beräkningssätt stå de under den limit 1,800 R:dr, der lindring i bevillning för inkomst af kapital eller arbete upphör. Att i viktiga delar bevillningsförordningens föreskrifter sakna klarhet, kan man finna deraf att de lemna rum för alldeles motsatta tydningar rörande den frågan, huruvida en person, som till exempel eger ett jernbruk och ett sågverk, af hvilka det förre gått med vinst men det sednare med förlust, kan, när han uppgifver sin beskattningsbara inkomst för året, få från nettovinsten på jernbruket draga förlusten på sågverket.

Att bevillningsförordningen tillämpas på ett för Kronans rätt och bästa föga betryggande sätt, kan man finna af resultaten af den på bevillningen till staten grundade kommunala beskattningen. Då det af fullt trovärdiga män uppgifves att på landet en skattskyldig stundom erlägger kommunalskatt till 30 gånger beloppet af sin bevillning för inkomst af kapital eller arbete, så och enär i fyrsättningen inkomstbevillningen ingår med blott hälften så stor pondus som bevillningen för jordbruksfastighet, måste jordegaren erlägga kommunalutskyld med 60 gånger fastighetsbevillningen. En så hög kommunalskatt kan ej vara annat än nominel och beroende på för lågt satta taxeringsvärden å jordbruksfastigheterna. Det är eget nog att, fastän bevillningen enligt 2:dra artikeln ligger till grund för kommunalskatten och följaktligen en skattskyldig kan lida mycket stor skada deraf att hans granne fått för låg bevillning sig påförd, så eger han dock icke rättighet att deröfver anföra besvär. Detta är ett ganska anmärkningsvärdt förhållande.

Jag tror det vore lyckligt, om bevillningsförordningen underkastades en noggrann granskning, och det vore mig kärt, om det föreliggande Utlåtandet blefve till Utskottet återremitteradt, på det Utskottet måtte komma i tillfälle närmare öfverväga, huruvida det kunde vara skäl för Riksdagen att hos Kongl. Maj:t i underdånighet

anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета förslag till ny bevillningsförordning.

Herr von Koch: Då jag har haft den äran att vara ledamot af den komité, som uppgjort förslag till den nu gällande Bevillningsstadgan, så anser jag mig ock skyldig att säga några ord med anledning af de hårda anmärkningar, som här blifvit riktade emot denna stadga. Jag vill dervid förbigå de af den siste talaren anmärkta förhållanden, som uppenbarligen bero på en oriktig uppfattning och tillämpning, ty alla lagar, äfven de bästa, kunna af någon missförstås och tillämpas på ett felaktigt sätt.

Jag vill icke heller just inlåta mig i något försvar, för hvad som åtgjordes vid 1860 års riksdag. I stället vill jag påminna derom, att, när förslaget framlades, så förklarade komitéens ledamöter att det icke vore deras afsigt att genast komma med ett fullständigt förslag till inkomstskatt, enär man icke var säker, huru det första försöket skulle lyckas. Säsom bekant fanns nemligen förut icke någon sådan beskattning, annat än i form af det oftast eluderade bevillningsafdraget för kapitalister. Inkomst af rörelse och arbete drabbades deremot af en mängd olika godtyckliga afgifter, som voro till den grad invecklade, att man har svårt att nu göra sig ett begrepp derom. Så t. ex. utgick 12 procent af inkomst från Trollhätte kanal, 9 procent af privatbankerna och sedermera från och med 5 till och med 1, variationer af alla möjliga procent, jemte maximi- och minimi-afgifter, m. m. Komitéen fann det vara ett ganska godt steg i den rätta riktningen, när, oaktadt passivt eller aktivt motstånd af alla myndigheter och många intressen, man på en gång kunde få bort hela detta osammanhängande trassel och sätta i dess ställe *samma afgift — en procent* — af all *inkomst* både af kapital och arbete. Att då ock öfvergifva den beskattning, som förut egde rum på fastighet *efter taxeringsvärde*, det hade visserligen varit foljdriktigast, men man vågade icke då göra det. Emellertid stadgades nya kontroller för bestämmande af detta taxeringsvärde, förut alldeles chimeriskt, varierande från $\frac{1}{10}$ af, till nära det verkliga. I hela riket beräknades *detta värde* vara och är nu uppskattadt till omkring tre gånger det gamla. Bevillningsstadgan må nu vara ofullkomlig. Men jag har ej sport antagligt förbättringsförslag från de klandrande. För min egen del har jag flera gånger antydt, att jag ansåg, att man äfven borde taga ett nästa steg, nemligen att förvandla skatten af fastighet till en inkomstskatt, och jag vågar lemställa, om det ej nu kan vara skäl att göra det, ju förr desto bättre. Jag har alltid varit af den tanke, att, om det varit fråga blott om att taga upp ett par millioner riksdaler, det icke varit mödan värdt att hafva ett så inveckladt och dyrbart maskineri, som Bevillningsstadgan innehåller. Det är ett maskineri, som icke är afsedt för normala förhållanden, utan för abnorma, säsom krig och andra stora olyckor, när den indirekta beskattningens vanliga rika källor utsina, och då man icke har annan råd än att taga der det finnes. Hotar nu, tyvärr, något sådant moln på horisonten, så måste man hafva ett dylikt maskineri, så fullkomnadt menskligt verk kan för närvarande göras, i ordning, på det att,

om man kanske behöfver tiodubbla bevillningen, en orättvis beskattningsgrund, som möjligen kan bäras, så länge procenten är låg och skatten således lindrig, då icke må blifva outhärdelig.

Inkomstskatten bör icke vara en beskattning på *brutto*inkomsten, utan på *netto*inkomsten, hvarför det naturligtvis är orätt, att en jordbrukares bevillning skall beräknas efter taxeringsvärdet på hans jord, utan afseende på om han är skuldsatt eller icke. Enahanda är förhållandet med icke blott offentliga embetsmän utan äfven enskilda tjänare, att de icke få tillgodonjuta något afdrag från sin inkomstbevillning för hvad som åtgår till räntor på deras skulder. Detta förhållande har redan blifvit påpekadt af den andra talaren i ordningen, med hvilken jag i åtskilligt instämmer. Då Bevillningsförordningen skrefs, kunde man emellertid icke framkomma med ett sådant förslag, utan man fick lof i början att tatonera litet på den nya banan, i synnerhet då frågan äfven gällde att icke en million behöffig statsinkomst förlorades.

Jag skulle nu, då jag icke tror någon sådan fara förefinnas, önska, att Bevillningsförordningen blefve reviderad och, så att säga, fullbordad på något sätt, men jag har icke just något förtroende för nutidens komitéer, och icke heller vet jag, om det kan vara lämpligt, att Riksdagen i ett ämne sådant som detta, der Riksdagen ensam har beslutanderätt, vänder sig till Kongl. Maj:t med begäran om nedsättande af en ny Bevillningskomité. Sådant är ej heller behöfligt och skulle lida till uppskof och onödiga omgångar. Jag har tänkt mig en annan utväg, som man skulle kunna använda. Vi hafva säkert unga skickliga män, deraf någon skulle kunna utarbete ett förslag i den antydda riktningen. Om Riksdagen ville sätta ut ett större pris af t. ex. 2,000 R:dr samt ett par mindre priser å tillsammans 1,000 R:dr för dem, som skulle vilja till nästa riksdag utarbete dylika förslag; om det stadgades: att förslagen skulle ett par månader före 1872 års riksdags början offentliggöras, för att kunna genomgå pressens skärseld; att författaren sedan egde omarbeta sitt förslag; och att högsta priset ej utdelades åt annan än den, hvars förslag Bevillnings-Utskottet hufvudsakligen godkänt, så tror jag, att man skulle kunna få ganska god ledning till frågans lösning. Att Bevillningsförordningen under loppet af en riksdag kan omarbetas, det tror jag verkligen icke, att man får påräkna, ty äfven om det skulle lyckas inom Bevillnings-Utskottet att hitta på den rätta utvägen, så kan jag icke se, huru man skulle kunna medhinna drifva igenom dess förslag. Ett sådant bör ock, på sätt nämndt är, före riksdagens början vara tillgängligt i tryck, så att man må hafva tid på sig att granska detsamma i alla landsändar. Jag har velat framhålla detta, då Bevillnings-Utskottet icke synes hafva funnit någon lösning för frågan, ehuru Utskottet med mycken kraft påpekat de nu rådande missförhållandena. När Utskottet det gjort, så hade det ock efter min tanke varit *Utskottets* pligt att söka finna en utväg till deras afhjelpande. Emedan det kanske är sista riksdagen jag kommer att yttra mig i frågan, så har jag nu äfven velat säga min tanke. Det är icke så svårt, att hitta på något i lagstiftningsväg "in abstracto",
eller

eller när man har en "tabula rasa"; men att hitta på en utväg, när man har gifna faktiska missförhållanden, som skola öfvervinnas, för att komma till det viktiga, det är värre. Det förra kan alltid en tysk professor i facket göra, det sednare måste göras af statsmannen eller af den praktiska mannen, som lefver ibland folket.

Jag tror det vara af en ytterligt stor vikt, i synnerhet i fall det blifver fråga om en högre bevillning till staten, än den vi nu hafva, att, i viss mån göra kommunal-afgifterna beroende af bevillningen, ty annars blir staten skinnad. Jag har i 20 år haft till åliggande att försvara statens intressen och dervid vunnit den sorgliga erfarenhet, att det är många, som icke anse dem så särdeles heliga. Jag vill derföre icke tillråda någon att släppa af det samband man nu har mellan bevillningen till staten och kommunalskatten. Förutsatt, att detta samband behålles och med vunen erfarenhet derom, att inkomstskatt kunnat, troligen så väl som i något annat land, uttagas, med nuvarande maskineri, af till och med köpmannen och kapitalisten, skulle man nu utan fara kunna öfvergå från nuvarande beskattning af fast egendom ungefär på följande sätt. Att nu vilja stryka ut taxeringsvärdet faller väl icke någon förnuftig människa in. Man skulle dymedelst rubba en af de grundvalar derpå representationsreformen byggdes. 2:dra artikeln i Bevillningsstadgan får icke nu, till någon alltför genomgripande del, ändras. Man måste tror jag nu bibehålla en afgift å fast egendom, men den kunde göras lägre, om egaren äfven ålades för hela sin *netto*inkomst erlægga skatt. Några andra nuvarande orättvisor och ojemnheter skulle då ock samtidigt kunna rättas. För all fast egendom kunde man bestämma en *förmögenhets-* eller *skyddsskatt* af t. ex *1 per mille* (i stället för nuvarande tre eller fem) utaf taxeringsvärdet. En sådan skyddsafgift äfven 1 per mille ålades samtidigt den lösa egendomen och kapitalet. Hvad staten härigenom förlorade i fastighetsskatt, skulle ersättas genom en ordentlig allmän inkomstskatt, hvilken således borde utgå äfven af fastighetsegare och arrendatorer, hvilka skulle ega att ådraga räntan på de lån de upptagit, så att de också komme att betala en rättvis afgift endast för sin behållna inkomst. Om denna skatt bestämdes till *en procent*, så tror jag, att man skulle kunna komma till samma belopp, som det bevillningen nu inbringar, äfven om man, såsom rättvisan kräver, berättigade statens och enskildas tjänare att från beskattad inkomst ådraga räntan på sina skulder.

Om sålunda reformen kunde gå i den riktning, att man jemte *inkomstskatten* stadgade en skyddsafgift för all egendom och kapital, så kunde man på samma gång undanrödja de rättmätiga klagomål, som höjas deröfver, att man får skatta äfven för sina skulder, och äfven se till, om icke åtskilliga af de olägenheter, som den första talaren påpekat, kunde undanrödjas, samt om det icke kunde gå an sätta den bevillningsfria delen af inkomsten till högre belopp. De af Herrarne, som voro med, när den nuvarande Bevillningsförordningen antogs, torde påminna sig, att komitéen ville bestämma den bevillningsfria inkomsten till 400 R:dr. Kanske borde dock dervid tagas först i öfvervägande om icke bättre vore, att minska kapita-

tions-afgifterna efter 1:sta artikeln och söka snarare höja än minska antalet af aktiva medlemmar inom kommunen och staten. Men jag påminner än derom, på samma gång man vidtager åtgärd för att få en fullkomligare Bevillningsförordning, så måste man ock se till, att den uppgöres äfven med afseende på kommunallagen och grundlagen; och detta tror jag icke skall vara så svårt.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att det nu föredragna Betänkandet skulle punktvis företagas till afgörande.

Svarades ja.

Utskottets anmälan öfverst å sid. 3.

Lades till handlingarne.

1:sta punkten.

Friherre af Ugglas: Till en början anhåller jag, att Kammaren ej måtte räkna mig till last, att jag såsom Ordförande i Utskottet ej deltagit i den diskussion, som i denna fråga först i dag egt rum. Men då jag hade mig bekant, att återremiss skulle komma att yrkas vid sista punkten, ämnar jag till dess uppskjuta besvarandet af anmärkningarne mot ingressen af betänkandet.

Jag anhåller nu att få öfvergå till den föredragna punkten. Om man ser på den första bevillningsförordningens stadgande i denna del, innehåller den, att bolag skulle beskattas der dess rörelse förnämligast drifves eller, om det ej kan bestämmas, der styrelsen har sitt säte. Detta stadgande var mycket enkelt och lätt att tillämpa. Men året derefter utkommo kommunalförfattningarne, hvilka bestämde, att kommunalskatten skulle utgå efter samma grunder som bevillningen. I och med detsamma väcktes kommunernas anspråk på, att den bevillning, som för rörelse utgick, måtte fördelas på de kommuner der rörelsen verkligen egde rum. En följd af dessa anspråk var det förslag, som väcktes vid 1865 års riksdag, att bankbolag skulle betala bevillning ej allenast der hufvudkontoret var beläget, utan äfven vid filialkontoren. Denna förändring beslutades vid nämnde riksdag och har sedan dess tillämpats. Jag erkänner väl, att redan detta var ett afsteg från den enkla grundsatsen, men ett afsteg som lät försvara sig, enär de bolag, som då voro i fråga, kunde genom sina räkenskaper lätteligen styrka sina inkomster på det ena eller andra stället. Följden af detta första afsteg har dock visat sig genom år efter år återkommande motioner i samma syftning, och Bevillnings-Utskottet har nu tillstyrkt en sådan utsträckning i tillämpningen af denna princip, att jernvägs- och kanalbolag blifvit i denna § ställda vid sidan af bankbolag. Jag erkänner väl det berättigade uti kommunernas anspråk att komma i åtnjutande af inkomst för all rörelse, som inom kommunen bedrifves, men jag måste underordna detta anspråk statens rätt att på ett enkelt sätt uppbära sina inkomster och möjligheten af de hertör afsedda åtgärder-

nas verkställighet: och gör jag det, kan jag ej komma till samma resultat, som Utskottet. Jag vill ej så mycket fästa mig vid den vidlyftighet, som skulle uppkomma deraf att, i stället för att ett bolag fått en debetsedel, efter detta förslag särskilda debetsedlar skulle utfärdas i de särskilda delar af landet, der bolaget drefve sin rörelse. Jag fäster, som sagdt, ej någon vikt dervid. Men hvad jag fäster stor vikt vid är, att härigenom det allmänna afsagt sig möjligheten att kunna kontrollera bolagens vinst och skulle öfverlemnas åt bolagens eget godtfinnande att härutiinnan lemna uppgifter. Ty det kan ej gå till på annat sätt, än att bolaget uppgifver hela sin nettovinst för året, och efter godtycke fördelar den på den ena eller andra stationen; ty huru kunna taxeringskomitéerna på hvar ort kontrollera bolagets i detta hänseende lemnade uppgifter? Förhållandet blir således, att bolaget skattar för vinsten, denna fördelas godtyckligt mellan kommunerna, dessa kunna ej göra några anmärkningar, utan måste taga för godt det belopp, hvartill bolaget förklarar sig vilja låta beskatta sig inom kommunen. Härigenom omöjliggöres kontroll från statens sida på de uppgifter, som skola läggas till grund för taxeringarne. Någon annan grund än godtyckets är härvid otänkbar.

Jag vill härefter i första rummet tala något om kanalbolagen och en dylik beskattnings tillämpning på dem. Vi hafva t. ex. Götha kanal, som genomlöper 2 provinser, och har en massa stationer, ty hvarje sluss kan anses såsom en station. Huru skall det nu gå till, för den händelse förslaget skulle blifva lag? Att vid hvarje station föres en så noggrann räkenskap, att deraf visas huru mycken vinst som har influtit genom frakt från den ena stationen till den andra, torde knappast låta sig göra. Om vid en sluss inlastades en tolf plank och denna forslades till nästa sluss skulle deröfver föras särskild räkning? Att någon så beskaffad räkenskapsföring nu icke finnes vid de särskilda slussarna har jag mig särskildt bekant och den kan ej heller lämpligen införas, utan att bolagets bokföring blefve i hög grad förvecklad och derjemte betydliga kostnader uppstode.

Temligen enahanda torde förhållandena gestalta sig i afseende å jernvägarne. Om jag tager till utgångspunkt statens jernvägsräkenskaper, hvilka äro med särdeles omsorg förda, kan jag visserligen af dem se, huru stor inkomsten varit på hvarje station genom dit anländ och derifrån afgången trafik och hvad som blifvit utbetaldt på stationen i och för bestridande af utgifterna för stationspersonalens underhåll och för der förbrukad materiel m. m. Men deremot kan jag ej se, huru stor del af inkomsten och utgifterna för hela jernvägens underhåll och drift bör anses belöpa sig å den ena eller andra stationen. Således är det omöjligt, att äfven på grund af dessa räkenskaper göra sådana uppgifter som skulle vara erforderliga i detta fall.

Men har jag hört någon säga, detta förslag låter sig praktiskt verkställas på ett sätt, och det så, att, då nettovinsten är känd, man fördelar den på hvarje fot kanal- och jernväg; kommunen skulle då erhålla sin beviljning relativt till det större eller mindre antal fot jernväg eller kanal, som genomlöper densamma. Detta är väl en-

kelt, som det synes, men det leder till den aldrastörsta orättvisa man kan tänka sig. En kommun, som lemnar en högst betydande frakt till en kommunikationsled, kan ha endast en ringa del jernväg eller kanal genom sitt område, då kommunen bredvid, som ej lemnar den ringaste eller åtminstone högst obetydlig frakt, kan genomlöpas af en betydlig sträckning. Jag tror för min del, att en fördelning efter sådan grund afven skulle blifva orättvis.

I alla händelser tillåter jag mig uttala den önskan, att Kammarren ej ville bifalla detta förslag, ty derigenom skulle konsekvent framkallas enahanda anspråk från kommunens sida på åtskilliga andra bolag. I Bevillnings-Utskottet förevar äfven förslag, att åtskilliga industriela bolag skulle behandlas på samma sätt. Jag behöfver ej för Kammarens ledamöter påpeka till hvilka orimligheter ett sådant stadgande, tillämpadt på en hel del andra bolag, skulle leda. Invid Utskottet nämndes två arter af bolag, som voro tjenliga för dylik beskattning, mejeribolaget i Stockholm och hvitbetssockerfabriksbolagen; deras rörelse, om den hufvudsakligen är koncentrerad på en viss plats, är dock fördelad öfver en stor del af landet, men detta på ett sätt, att en tillämpning af den ifrågasatta beskattningsprincipen på dem skulle visa sig ännu orimligare.

Jag hemställer för öfrigt om kommunernas anspråk i detta fall kunna vara så behjertansvärda, att man derföre bör vidtaga en sådan förveckling — till hvilken det nu föreslagna stadgandet skulle leda — i de stadganden, som nu gälla för statens bevillning. Om vi hålla oss vid Götha kanalbolag, har detsamma i sin tjänst anställdt några få personer, som så länge bolaget funnits till, aldrig fallit någon fattigvård till last. Vid de enskilda jernvägarne har man vid stationerna någon stationsföreståndare med några arbetsbiträden. och desse lära väl endast undantagsvis komma att betunga fattigvården, hvaremot de bidra till kommunen genom att betala bevillning för den lön de uppbära. Och den vinst, som tillskyndas kommunen genom en densamma skärande kanal eller jernväg är en rik ersättning för den obetydligt ökade tunga i fattigvårdshänsende, som möjligen deraf kan blifva en följd.

Men, äfven om jag ej skulle förneka, att det kan ligga en bilighet till grund för kommunernas anspråk, tror jag dock, att särskildt för Bevillnings-Utskottet är det nödvändigt att tillse, det ej statens uppbördsväsende bringas i oreda och uppbörden till den grad försvåras, att staten går miste om sin inkomst, derföre att man vill gå kommunernas önskningsar till mötes. Jag kan ej underlåta att fästa uppmärksamheten på att en dylik sammanblandning af kommunens afgifter och statens bevillning småningom kommer att verka derhän, att Bevillningsförordningen kommer att blifva i högsta mätto invecklad. Från Statens sida är det nästan nödvändigt, att den får uppbära sina inkomster på samma ställe; men det vore väl, om man derjemte i kommunallagen kunde inlägga någon föreskrift derom, att den rörelse, som drifves i en kommun och tillskyndade kommunen ingen kostnad, skulle bidra till kommunens utgifter, utan att man derigenom tillintetgjorde möjligheten af reda och enkelhet vid statens uppbörd.

Jag anhåller således på de grunder, jag haft äran anföra, att nu gällande stadgande måtte få oförändradt bibehållas.

Herr von Möller: Jag är väsendtligen förekommen af den siste talaren. Om Utskottet föreslagit, att inkomsten skulle fördelas per fot kanal- och jernväg — något som den siste talaren berört — kunde det måhända ej syntas alldeles omöjligt att utöfva en beskattning. Så är dock ej förhållandet. Ty Bevillnings-Utskottet föreslår, att det skali bero på bolagens direktioner att uppgifva bolagets inkomster till beskattning vid hufvudafdelnings- eller kommissionskontor eller vid större och mindre stationer.

Må vi se till huru ett dylikt stadgande skulle taga sig ut vid tillämpningen i ett särskildt fall, till exempel vid Götha kanal; der uppbares afgift ej vid slussarne, utan vid stationerna. deras antal är endast 8 från Östersjön till Wenern. Frakten betalas ej för varorna, utan efter fartygets lästetal. Detta eger sedan rätt att fritt lossa och lasta vid hvarje dertill lämplig plats vid kanalen och till och med på insjöarne. Någon kontroll finnes icke vid dessa lastningsplatser, utan endast vid stationerna. Kan man nu säga, huru mycket af lästeafgiften för en sålunda intagen last skall utdivideras på de olika stationerna? Det blir sannerligen omöjligt. *Mem* är största uppbördsstation, der har kanalbolaget anställda två personer, en inspektor och en slussvakt. Ett stycke derifrån vid Drothem äro 18 personer anställda, der finnas 13 slussar och 3 broar; men der är ingen station. Vid *Mem* skulle, enligt Utskottets förslag, erläggas afgifter relativt till den der intjenade nettovinsten, men hvar skulle afdraget ske för utgifterna i och för underhållet af alla slussar och broar i Drothem?

Utskottets förslag synes mig överkställbart, och jag vet ej huru en fördelning i ett fall sådant som det uppgifna skulle kunna ske. Den uppbörd, som faller vid stationerna, är ej erlagd för stationen utan för befarande af hela kanalen.

Lika blir förhållandet vid de enskilda jernvägarne. Om man skulle kunna beräkna inkomsterna vid stationerna å jernvägen, d. v. s. nettoinkomsten, så måste man veta hvad banstyckets anläggningskostnad utgör och hvad årliga underhållet på detta banstycke kostar m. m., men huru skall en sådan fördelning kunna ske på de särskilda stationerna?

Jag vill ej längre uppehålla Kammarern och tror, att de skäl föregående talare anfört äro tillräckliga för att föranleda Kammarern att besluta afslag å Utskottets betänkande.

Herr Häggström: Bevillnings-Utskottets nu föreliggande förslag till förändring af 9 § 1 mom. och sista punkten af 27 § i Bevillningsstadgan anser jag icke vara mera betryggande för ett riktigt utgörande af bevillningen till staten, än hvad nu är händelsen, och skulle komma att leda till många förvecklingar. Då man för att bereda rättvisa åt kommunerna nu emellertid omfattat denna princip med afseende å jernvägs- och kanalbolag, så hade man också bort taga steget ut såsom motionärerne föreslagit till alla andra in-

dustriela bolag. När likväl detta förslag icke kunnat helt och hållet genomföras, får jag för min del yrka afslag å Utskottets betänkande i denna fråga.

Herr Brun:

Herr von Stockenström: Då så många talare yttrat sig mot Bevillnings-Utskottets förslag i denna fråga, lärer det vara en temligen otacksam uppgift att uppträda till försvar derfor. Det har redan förut i dag äfvensom vid andra tillfällen blifvit nämnt, att ett nära samband eger rum mellan bevillningsförordningen och den kommunala beskattningen, hvilket förhållande gifvit anledning till klagomål öfver åtskilliga stadganden, som finnas i bevillningsförordningen. Så har äfven varit händelsen med det nu ifrågavarande. Icke lång tid hade förflutit från den nya bevillningsförordningens antagande, då förslag väcktes angående förändring i det ursprungliga stadgandet uti 9 §. Förslaget antogs af Rikets Ständer, första momentet angående banker och deras beskattning infördes, och andra momentet blef så till vida ändradt, att der stadgades, att om en rörelse hufvudsakligen driives på flera orter, bevillning också skall på de särskilda orterna påföras. Emellertid har sedermera visat sig, att detta stadgande icke varit tillräckligt. Vid 1870 års riksdag väcktes förslag ungefärligen i samma syftning med det nu förevarande; men dåvarande Bevillnings-Utskott ansåg sig icke kunna godkänna detsamma, utan förklarade, hvad som också här i dag blifvit af en talare sagdt, att Statens rätt icke skulle kunna tillgodoses, om en sådan förändring blefve vidtagen. Derförutan fäste Utskottet uppmärksamheten derpå, att, enligt Utskottets förmenande, bevillningsförordningen redan i ganska väsentlig mån medgifvit det framställda yrkandet, så att hvarje kommun, inom hvilken bolag dref någon mera betydande rörelse, hade full rätt att söka göra gällande sina anspråk på kommunalafgifter för den andel af bolagets behållna-vinst, som inom densamma erhållits. Af de upplysningar, som inom Utskottet blifvit lemnade, har dock kunnat tydligt synas, att det verkligen finnes ett hinder för kommunerna att få den rätt, som de anse sig ega. Lagskipande makten tolkar icke lagen, såsom lagstiftarne efter all anledning åsyftat. Man har nemligen exempel derpå, att kommuner, som besvärat sig öfver jernvägsbolags beskattning uti en enda kommun, ehuru lika stor rörelse egt rum vid stationer inom andra kommuner, erhållit Kongl. Maj:ts utslag af innehåll, att bevillningen skulle påföras, der bolagets styrelse hade sitt säte, oaktadt det varit tydligt och klart, att rörelsen varit drifven *hufvudsakligen å flera orter*, såsom det heter i bevillningsförordningen. Det kunde då icke vara oväntadt, att ett ytterligare försök att åvägbringa en förändring i detta hänseende skulle göras och det må icke heller synas underligt, att Utskottet, der uppgifter om åtskilliga förhållanden förekommit, har ansett det vara skäl att taga dessa förhållanden i betraktande och söka åstadkomma ett, såsom Utskottet ansett, rättvist stadgande. Jag ber endast att få nämna ett bland de exempel, man anført, hvilket angår Gefle-Dala jernväg, i afseende

hvarå det blifvit uppgifvet, att, under det att hela taxeringen för jernvägsbolagets inkomster sker i Gefle, endast 45 procent af trafikinkomsten falla på denna stad, hvaremot 35 procent falla på Korsnäs, der, såsom bekant, en stor rörelse bedrifves, och det öfriga belöper sig på andra stationer. Emellertid hafva dessa öfriga stationer icke för det bidrag de lemna till jernvägens trafik fått någon andel af bevillningen, såsom grund för påläggande af kommunalbeskattning, utan allt har stannat i Gefle. Många andra dylika förhållanden skulle jag kunna omförmåla, men vill icke upptaga tiden med att vidröra dem.

Nu har redan blifvit vidtagen den förändring, att bankbolag, som drifva rörelse på flera ställen, också skola på flera ställen beskattas. Utskottet har ansett samma skäl tala för en dylik fördelning af bevillningen af jernvägs- och kanalbolag. Här hafva dock så många anmärkningar blifvit gjorda mot den praktiska tillämpningen af en sådan fördelning i afseende på kanalbolag, att jag funnit mig deraf öfvertygad och vill derföre afstå från detta förslag, såvidt det afser kanalbolag. Men enligt min åsigt är det icke samma förhållande med jernvägsbolag. Det torde vara allmänt bekant, att jernvägsbolagen föra sina räkenskaper med utmärkt noggrannhet och ordning, och jag tror, att det är lika lätt för ett jernvägsbolag att uppgiwa, huru inkomsterna böra fördelas på de särskildta stationerna, som för en bank, huru dess inkomster fördelas emellan hufvudkontor och afdelningskontor. Jag tror således icke att, såsom den förste talaren yttrade, beskattningen skulle komma att helt och hållet ställas på godtyckets grund. Då man först räknat ut, huru mycket af trafikinkomsterna i procenttal belöper på hvarje station torde det sedan icke blifva svårt att finna nettointkomsten derigenom, att man af omkostnaderna lägger en lika procent på hvarje station, som på densamma belöpt af trafikinkomsten; och om också detta icke är fullt rätt, så är det dock säkerligen fullt nöjaktigt. Det har också blifvit sagdt, att det skulle blifva en naturlig konsekvens af förslaget antagande, att en mängd andra bolag skulle komma efter med samma anspråk. Detta är möjligt; men jag tror icke, att deras anspråk äro lika befogade, dels derföre, att det är vida svårare och stundom måhända omöjligt att göra en verklig fördelning för andra bolag än jernvägsbolag, och dels derföre att jernvägarne intaga ett så viktigt rum i vårt land, att de torde böra betraktas annorlunda än andra bolag. Den förste talaren yttrade att det nu framställda anspråket icke skulle vara något särdeles behjertansvärdt, då icke särdeles många arbetare användas vid stationerna, och således ganska få personer kunde falla kommunen till last. Det är icke heller ur denna synpunkt, man begärt förändringen eller Utskottet tillstyrkt densamma, utan detta har skett endast och allenast för att gifva en enkel gärd åt rättvisan. Friherre af Ugglas förmenade, att kommunerna egde tillräcklig ersättning genom förmånen att hafva en jernväg eller en kanal genom sitt område. Men har icke staden, som utgör kommunikationsledens slutpunkt, en dylik förmån och, såsom förhållandet nu är, dessutom oftast ensam vinsten af kommunalskatten? Hvad statens rätt angår, kan den icke lida af

fördelningen; bevillningen, som grundar sig på uppgift, måste blifva densamma, och kontrollen verkställes derigenom, att uppgifterna ingifvas till Konungens Befallningshafvande i den ort, der styrelsen har sitt säte, för att sedermera öfverlemnas till vederbörande taxeringskomitéer. Jag kunde visserligen hafva ännu något mera att yttra, men jag vill icke längre upptaga tiden. Jag har redan sagt, att jag för min del icke vill vidhålla förslaget, så vidt det angår kanalbolag. Jag får derföre nu vördsamt anhålla om proposition på bifall till första punkten af Utskottets förslag med den förändring deri, att kanalbolag derifrån utgår.

Herr Arrhenius: Då jag deltagit i Utskottets beslut, hade jag ämnat bemöta åtskilliga inkast, som blifvit deremot framställda, men då den föregående talaren så fullständigt gjort detta, vill jag icke upptaga Kammarens tid utan inskränker mig att instämma med Herr von Stockenström. För min del kan jag icke tro, att jernvägarne föra sina räknenskaper så, att de icke skulle lätt komma till klarhet om huru mycket af inkomsterna, som belöper på hvarje station. Att kommunernas anspråk att få sin del häraf är fullt berättigadt, lärer icke kunna bestridas, då flera exempel anförts, att genom nu gällande stadgande härutinnan många missförhållanden uppstått. För staten torde denna förändring vara alldeles likgiltig, då inkomsterna i allt fall blifva till bestämdt belopp taxerade, och för bolagen sjeltva kan det också vara likgiltigt, om de på ett eller flera ställen erlägga bevillningen. Jag instämmer med Herr von Stockenströms förslag, att den nu föredragna första punkten af Utskottets betänkande måtte bifallas med uteslutande af "kanalbolag".

Herr von Koch: Jag skall icke yttra mig i afseende på olägenheten af att införa detta stadgande i Bevillningsförordningen. Derom har den förste talaren yttrat sig tillräckligt. Jag vill endast upprepa den grundsats, han uttalade, att man icke nu skulle onödigtvis inblanda två saker, som icke ovilkorligen höra tillsammans, nemligen bevillningen till staten och kommunalbeskattningen. De böra här kunna skiljas åt mycket lätt. Vi hafva dock redan en afvikelse derifrån, då man infört i Bevillningsförordningen, att bevillning af bankbolag skulle upptagas på de särskilda ställen der bolagets rörelse drifves. Det finnes banker med 14 afdelningskontor och andra med 11 sådana, och jag vet, att det är mycket svårt att tillse, att bevillningen riktigt påföres hvarje kontor särskildt; men detta är dock icke så svårt, som förhållandet skulle blifva om vi skulle utvidga undantagen i denna § till jernvägs-, kanal- och en hel rad af andra bolag. Den anmärkta orättvisan, som denna § nu skulle medföra i afseende på kommunalbeskattningen, tror jag kan på annat sätt afhjelpas. Icke bör man dock taga alla bolag öfver en bank, utan man måste lemna åsido dem hvilka sysselsätta många mindre väl aflönade arbetare och nöja sig med att i kommunalförfattningarne småningom föra in att sådana bolag, som drifva rörelse i nära likhet med kapitalister, bank-, jernvägs- och kanalbolag och hvars aktier äro ställda till viss man, skola beskattas inom kommunen för inkomst,

det vill säga utdelning af det kapital, som af kommunens medlemmar representeras, och deremot låta bevillningen till staten utgå på ett ställe. Jag föreställer mig nemligen, att man kan i 57 § 2 mom. af Kommunalförordningen för landet likasom i den för stad — ty det är samma § och mom. i båda förordningarne — som lyder: "*Enahanda skyldighet åligger bolag*" tillägga "*dock att innehafvare af till viss man ställd aktie uti bank-, jernvägs- eller kanalbolag skall, för sin inkomst, genom vinstutdelning, eller ränta, från bolaget, erlägga kommunalafgift, å den ort der han är mantalsskrifven, efter enahanda grund, som dylik afgift der utgår för inkomst af kapital*". Jag tror, att man härigenom bättre afhjälper det stora klagomålet, än genom att verkställa en fördelning af bevillningen för dessa bolag efter stationerna. En talare har sagt, att Korsnäs station på Gefle—Dalabanan lemnade 35 procent af trafikinkomsterna på denna jernväg. Nu känner jag icke, huru Korsnäs station ligger, men det är ju möjligt, att en sådan station är belägen på ett litet hörn af en kommun. Skulle då för denna tillfällighet, att der ligger en station, kommunen få kommunalskatt, beräknad efter 35 procent af de ofantliga inkomsterna å hela jernvägen. Då anser jag det vara bättre, att beskattningen återföres till den allmänna grundsatsen att, der jag är mantalsskrifven, der skall jag också beskattas.

Herr von Stockenström: Då jag har mig bekant, att Andra Kammaren till Utskottet återremitterat denna punkt, får jag återtaga mitt gjorda yrkande och anhåller om återremiss.

Herr von Koch: Jag afstår jemväl från mitt särskilda yrkande, sedan nu blifvit yrkat återremiss, hvilket jag i allmänhet icke motsätter mig.

Herr Arrhenius: Jag förenar mig med dem, som yrka återremiss, sedan nu blifvit upplyst att denna punkt i Andra Kammaren återremitterats.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels återremiss af den förevarande punkten och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många nej jemte några ja, och slutligen proposition på afslag å merberörde punkt, hvarvid svarades många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

2:dra punkten.

Friherre af Ugglas: Som en nödvändig konsekvens af Kammarrens beslut i första punkten anhåller jag om afslag äfven å denna punkt.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten afslogs.

3:dje—7:de punkterna.

Biföllos.

Den vidare föredragningen af betänkandet uppskjöts till nästa sammanträde.

Grefve Wachtmeister, Hans: Jag får anhålla om ledighet från riksdagen från den 22 i denna månad till den 12 April.

Denna anhållan biföllos.

Upplästes ett af Herr von Geijer ingifvet memorial af följande lydelse:

Om 3 veckors ledighet från riksdagsgörömlen från och med 20 Mars anhålles vördsamt.

Jemväl härtill lemnade Kammaren sitt samtycke.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens skrivelse N:o 5 till Fullmäktige i Riksgälds-kontoret angående Riksgälds-kontorets forvaltning under den tid, som förflutit sedan början af 1870 års riksdag.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Anmäldes och bordlades från nedannämnde Utskott och Andra Kammaren ankomna utlåtanden, memorial och protokollsutdrag, nemligen från

Konstitutions-Utskottet:

N:o 4, i anledning af väckt motion om grundlagsändring, åsyftande att upphäva Konungens rätt att utan Riksdagens medgifvande förklara krig.

Stats-Utskottet:

N:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående eftergift af den Riksarkivet genom testamente af sekreteraren i Kongl.

Krigshofrätten Grefve Carl Erik Ludvig Walter Posse tillagda rätt till en del af hans qvarlåtenskap;

N:o 31, i anledning af väckt motion angående understöd till arrendatorn af Motala kungsfiske och mjölqvarn Johan Regnell Johanson;

N:o 32, i anledning af väckt motion om medgifvande af ersättningsfri tångtägt utanför kronoplanteringen Gamla Espet i Christianstads län;

N:o 33, i anledning af väckt motion angående eftergift af den Rådmannen L. O. Peterson med flera åliggande skyldighet att erlagga ränta å ett Kronan tilldömdt ersättningsbelopp;

N:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående afsöndring af jord från mönsterskrifvarebostället Gösslunda Knektgården vid Westgöta Dals regemente, till skolhusplan och planteringsland för Gösslunda församlings folkskola;

N:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om skattefrihet för kapellpredikantsbostället i Malå församling af Westerbottens län;

N:o 36, i anledning af väckt motion om eftergift af den rätt Kronan kan ega till qvarlåtenskapen efter affidna Emma Ulrika Welin;

N:o 37, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående befrielse för Timmermannen Anders Johnsson från honom ådömd ersättningsskyldighet för skadad proviant;

N:o 38, i anledning af väckt motion om beviljande af anslag eller lån för inlösen af erforderlig mark till anläggning af den del utaf Frövi—Ludvika järnväg, som genomlöper Lindes landsförsamling;

Banko-Utskottet:

N:o 10, angående afskrifning å värdet af äldre kopparskiljemynt samt å Riksbankens skuld för oinlösta skillingsseklar;

N:o 11, angående artiklarne 7—10 i Bankoreglementet;

Lag-Utskottet:

N:o 11, i anledning af väckt motion om ändring af 30 Kap. 10 § Rättegångsbalken;

N:o 12, i anledning af väckt motion om ändring af 5 Kap. 2 § Utsökningsbalken och 3 Kap. 35 § Konkurslagen;

N:o 13, i anledning af väckt motion om upphäfvande af skyldigheten att hembjuda fräseskattehemman åt ränteegaren;

N:o 14, i anledning af väckt motion om upphäfvande af den ge-

nom Kongl. Förordningen den 13 September 1864 medgifna frihet i ränteaftal;

N:o 15, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. Förordningen den 14 April 1866. angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof;

N:o 16, i anledning af väckt motion om ändring i 2 Kap. 5 och 6 §§ Giftermåls-balken;

Andra Kammaren:

N:o 130, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 18, rörande föreslagen ändring af de i Kongl. Stadgan angående folkundervisningen i riket den 18 Juni 1842 bestämda grunder för bidrag till folkskolelärares aflöning.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem

O. Brakel.
